

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 68

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 68*

AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA

MAATALOUDEN TULOPOLITIikkaAN LIITTYVIÄ
SEMINAARIALUSTUKSIA

HELSINKI 1980

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen

TIEDONANTOJA N:o 68

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland

RESEARCH REPORTS No. 68

AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA

MAATALOUDEN TULOPOLITIIKKAAN
LIITTYVIÄ SEMINAARIALUSTUKSIA

HELSINKI 1980

ISBN 951-9199-67-5

Alkulause

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos on pyrkinyt tehostamaan yhteistyötä ulkomaisten maatalousekonomian alan laitosten kanssa. Yhteistyö on tapahtunut tutkijain vaihdon ja seminaarien muodossa. Syyskuussa 1980 järjestetään neljäs yhteinen Puolan ja Unkarin maatalousekonomistien kanssa pidettävä seminaari Unkarissa. Aiheena on tällä kertaa maatalouden tulopolitiikkaan liittyvät kysymykset. Seminaarissa pidetään 3-4 alustusta kustakin osanottajamaasta ja seminaariraportti julkaistaan myöhemmin englannin kielellä.

Oheisena esitetään suomalaisten osanottajien alustukset tässä seminaarissa. Niissä käsitellään maassamme sovellettuja hintajärjestelmiä, hinta- ja tulopolitiikkaan liittyviä toimenpiteitä, maatalouden tukimuotoja, viljelijöiden verotusta ja maatalouden kannattavuutta.

Ruukkilassa kesäkuussa 1980

SISÄLLYSLUETTELO

Kalevi Hemilä:	Maatalouden hintapolitiikan pääpiirteistä ja tavoitteista Suomessa	1
Haimo Hanhilahti:	Maataloustuotteiden ja tuotannon kulutuksen tukeminen Suomessa	19
Heikki Järvelä:	Maanviljelijöiden verotus Suomessa	32
Matias Torvela:	Viljelijöiden tuloista ja maatalouden kannattavuudesta kirjanpitosuorituksilla	43

MAATALOUDEN HINTAPOLITIIKAN PÄÄPIIRTEISTÄ JA TAVOITTEISTA SUOMESSA

Kalevi Hemilä

1. Johdanto

Hintapolitiikalla tarkoitetaan ennalta harkittua ja tavoitteellista hintojen säätelyä. Maatalouden hintapolitiikalla pyritään omalta osaltaan toteuttamaan maatalouspolitiikan tavoitteita. Hintapolitiikalla turvataan viljelijäväestölle kohtuullinen toimeentulo muihin väestöryhmiin verrattuna ja ohjataan maataloustuotantoa koko yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan ja laajuuteen. Hintapolitiikkaa toteutettaessa on myös huolehdittava siitä, että elintarvikkeiden hinnat ja järjestelyjen valtiontaloudelle aiheuttamat kustannukset pysyvät kohtuullisina.

Maatalouden hintapolitiikkaa on Suomessa toteutettu 1950-luvulta lähtien lakisääteisten maataloustulojärjestelmien puitteissa. Maataloustuotteiden hintojen säätely, systemaattinen hintapolitiikka ja muut julkisen vallan toimenpiteet ovat osoittautuneet tarpeellisiksi maatalouspolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Markkinatalousjärjestelmän peruseriaatteena on yrittäjätoiminnan vapaus, johon sisältyy oikeus tuottaa, ostaa ja myydä erilaisia hyödykkeitä. Tämän seurauksena markkinoilla muodostuu kilpailutilanne hinnanmuodostuksen tapahtuessa vapaan kilpailun olosuhteissa. Maatalouden on ollut muita elinkeinoja vaikeampi sopeutua tällaisiin olosuhteisiin. Kun maataloudessa siirryttiin asteittain perinteisestä omavaraistaloudesta vaihdantatalouteen, maatalousväestön tulonmuodostus tuli entistä riippuvaisemmaksi myydyistä tuotemääristä ja niistä saaduista hinnoista. Maataloustuotteiden hinnanmuodostukselle vapaan kilpailun olosuhteissa olivat tyypillisiä suuret ja ennalta arvaamattomat vaihtelut,

jotka edelleen heijastuivat kärjistyneinä viljelijäväestön tulotasoon. Maataloustuotteiden hintoihin kohdistuviin sää- telytoimenpiteisiin ryhdyttiin juuri tämän epäkohdan poistami- seksi.

Hintapolitiikan välineet, toisin sanoen valtiovallan keinot vaikuttaa maatalouden hintoihin ovat hyvin moninaiset. Perin- teellisimpiä niistä ovat ulkomaisen kilpailun rajoittaminen tullien ja tuontimaksujen avulla, tuonnin määrällinen rajoitta- minen ja tietysti myös suoranainen hintasäännöstely. Näiden välillisesti vaikuttavien keinojen ohella käytetään maatalouden hintajärjestelyissä valtion varoista maksettavaa hintatukea ja muita tukimuotoja monin eri tavoin. Tärkeimpiä tukimuotoja ovat viennin tukeminen ylituotannon poistamiseksi kotimaan märkki- noilta, kuluttajahintojen subventoiminen ja maatalouden sisäisen tulonjaon tasoittaminen maksamalla tukea esim. tilan alueellisen sijainnin ja tilakoon perusteella. Maatalouden hintapolitiikka on meillä Suomessa muotoutunut näistä edellä luetelluista eril- lisistä ja irrallisista keinoista yhtenäiseksi hintojen määrää- missysteemiksi, lakisääteiseksi hintajärjestelmäksi. Hintapo- litiikka kattaa siten laajimmassa merkityksessään lähes koko tulopolitiikan.

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan meillä Suomessa toteutettavan maatalouden hintapolitiikan keskeisimpiä kohtia. Tarkastelu kohdistetaan lähinnä hintajärjestelmän luonteenomaisiin piirtei- siin ja hintapolitiikan tulopoliittisiin vaikutuksiin.

2. Hintajärjestelmien periaatteista

Maassamme sovelletut maatalouden hintajärjestelmät ovat olleet periaatteiltaan samanlaisia. Ne ovat perustuneet suureksi osaksi tuottajien tuotteistaan saamien ja tarvikkeistaan maksamien hintojen suhteelle. Tämä tarkoittaa sitä, että hintalailla pyritään turvaamaan maatalouden tulokehitys ottamalla huomioon toisaalta maatalouden saamien tuottojen kehitys ja toisaalta käytettyjen tuotantopanosten aiheuttamien kustannusten muutos. Tämän ohella maataloudesta saatujen tulojen kehittäminen on

tapahtunut eri aikoina hieman eri tavoin, kun on otettu huomioon muiden tulonsaajien keskimääräinen tulokehitys ja maatalouden oman tuottavuuden muutos. Tulokehityksen osalta on oleellista ensinnäkin se, millaisin menetelmin viljelijäväestön tulokehitystä seurataan ja toiseksi, minkä tulokehitystä kuvaavan mittarin kehitykseen maataloustulo sidotaan ja kuinka kiinteä tämä sidonnaisuus on.

Maataloudesta saatavien tulojen seuranta voi tapahtua monilla eri menetelmillä. Eräs mahdollisuus on kokonaislaskelma, jossa koko maatalouselinkeinoa tarkastellaan ikään kuin yhtenä suurena yrityksenä. Kokonaislaskelmaa käyttäen voidaan vuosittain selvittää koko elinkeinon tuotossa, kustannuksissa ja maataloustulossa tapahtuneet muutokset, joihin vaikuttavat sekä tuotteiden että tuotantovälineiden hintojen ja tuotosmäärien vaihtelut. Tällainen kalenterivuositainen kokonaislaskelma laaditaan vuosittain Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa. Yhden vuoden panos- ja tuotosmäärien pohjalta laadittu kokonaislaskelma ei ole kuitenkaan sellaisenaan käyttökelpoinen hintapolitiikan perustaksi.

Toinen meillä Suomessa yleensä käytetty maataloustulon seurantamenetelmä on hintaindeksin luonteinen kokonaislaskelma, jonka tarkoituksena on osoittaa maataloustuotteiden ja tuotantovälineiden hintatasossa tapahtunutta kehitystä ja sen vaikutusta maataloustuloon. Tällaisessa laskelmassa käytetään tuotteiden ja tuotantovälineiden osalta kiinteitä määräpainoja. Tällaisen järjestelmän käyttö on edellä mainittua puhdasta kalenterivuositaisista kokonaislaskelmaa joustavampi. Se edellyttää kuitenkin maatalouden tuottavuuden muutosten seuraamista erikseen, koska kiinteitä määräpainoja käytettäessä tuotannon kasvusta tai tuotantovälineiden käytön muutoksesta johtuva tuottavuuden muutos ei tule näkyviin.

Kolmas mahdollisuus on seurata jonkin tietyn tilaryhmän viljelijöiden tulokehitystä. Vastaavasti voitaisiin seurata myös useampien rationaaliseksi katsottavien tilaryhmien tuloksia eri tuotantosunnilla ja eri alueilla. Tämän tyyppistä menetelmää sovelletaan mm. Norjassa. Myös Suomessa ovat varsinkin

tuottajajärjestöt pyrkineet tarkastelemaan viljelijöiden tulokehitystä tältä pohjalta.

Neljäs tapa, jota on noudatettu Yhdysvalloissa ja eräissä muissa maissa, on seurata ainoastaan maataloustuotteiden keskihintatason kehitystä ja muuttaa sitä esimerkiksi sen mukaisesti, kuinka jokin muu hintatasomittari on muuttunut.

Maataloustulon sidonnaisuutta muiden väestöryhmien tuloihin koskevalla ratkaisulla on merkittävä vaikutus hintajärjestelmän vaikutuksiin. Tulokehityksen kannalta on oleellista, mihin tulonsaajaryhmään viljelijöiden tulokehitystä verrataan. Jos hintajärjestelmän avulla pyritään lähinnä viljelijäväestön tasavertaisen tulokehityksen turvaamiseen, ei vertailuryhmän valinnalla ole kovin suurta merkitystä. Jos sen sijaan pyritään vertailuryhmän absoluuttisen tulotason saavuttamiseen, on vertailuryhmän valinnalla tietysti keskeinen merkitys.

Maataloustulon kehitysmahdollisuudet hintajärjestelmän ja siihen liittyvän tulosidonnaisuuden puitteissa riippuvat myös maatalouden oman tuottavuuden kehityksestä ja tämän kehityksen huomioimisesta. Maatalouden oman tuottavuuden kasvu voidaan joko jättää maatalouden hyväksi tai se voidaan kokonaan tai osittain vähentää tarkan tulosidonnaisuuden edellyttämästä tulokorotuksesta. Teoriassa on myös olemassa sellainen vaihtoehto, että maataloustulon kehitys jätetään maatalouden oman tuottavuuden nousun varaan. Tällaisessa tapauksessa ei hintajärjestelmää varsinaisesti tarvittaisi. Tasavertainen tulokehitys edellyttäisi tällöin maatalouden tuottavuuden yhtä nopeaa kasvua kuin muussa kansantaloudessa. Tämä puolestaan edellyttää nopeaa rakennemuutosta, koska olemassa olevien tilojen sisällä tapahtuvan tuottavuuden kasvun mahdollisuudet ovat rajallisia.

Maataloustulon kehitys voidaan sitoa tietyn ansiotason sijasta myös yleiseen hintakehitykseen, mikä merkitsee sitä, että hintajärjestelmä antaa maataloudelle vain inflaatio suojan reaalisien tulon nousun jäädessä maatalouden oman tuottavuuden kasvun varaan tai erikseen neuvoteltavaksi. Suomessa on tämän tapainen järjestelmä ollut voimassa vuonna 1967, kun taas kaikki muut

käytössä olleet järjestelmät ovat perustuneet maataloustulon ansiotasosidonnaisuuteen.

Maatalouden hintajärjestelmän edellyttämä maataloustulo voi toteutua eri tavoin. Meillä Suomessa tämä tulotason toteuttaminen on kaikkien hintajärjestelmien aikana tapahtunut määrämällä tärkeimpien maataloustuotteiden tavoitehinnat ja huolehtimalla niiden toteuttamisesta. Hintalinjan ohella on järjestelmiin kuulunut 1960-luvun alusta lähtien valtion varoista maksettava tilakoon mukainen pientilatuki ja alueittain maksettava hintatuki.

3. Nykyinen maataloustulolaki

Maataloustulon kehittämiseksi, tuotannon ohjaamiseksi ja tasapainottamiseksi sekä hintatason vakiinnuttamiseksi on säädetty hinnoitteluvuosiksi 1978/79-1981/82 maataloustulolaki, jonka mukaan tärkeimpien maataloustuotteiden tavoitehinnat ja hintapoliittinen tuki määrätään hinnoitteluvuosittain. Tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen määrääminen sekä muista välittömästi maataloudesta saatavaan tuloon vaikuttavista tekijöistä päättäminen perustuvat valtioneuvoston ja maataloustuottajain keskusjärjestöjen välisiin neuvotteluihin sekä valtioneuvoston päätöksiin.

Maataloustulolain mukaan tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen määräämisen perustaksi otetaan kokonaislaskelma maatalouden tuotosta ja kustannuksista sekä maataloustulosta. Kokonaislaskelma laaditaan kolmen edellisen kalenterivuoden keskimääräisten tuotteiden ja tuotantopanosten määrien sekä vallitsevan hinta- ja kustannustason perusteella. Maatalouden tuottoon luetaan myös maatalouden hintapoliittinen tuki sekä valtion varoista maksettavat satovahinkokorvaukset. Kustannuksiin ei lueta viljelijän oman perheen työn arvoa, korkoa maatalouteen sijoitetuille omille pääomille, maatalouden veroja eikä myöskään markkinoimis- ja muita maksuja eikä veroja, jotka aiheutuvat maatalouden osallistumisesta maataloustuotteiden vientikustannuksiin. Kokonaislaskelmasta tuottojen ja kustannusten erotuk-

sena saatu maataloustulo on siis kõrvausta viljelijäperheen työlle ja yritykseen sijoitetuille omille pääomille.

Maataloustulolain mukaisen kokonaislaskelman laatii maatalouden hintaneuvottelukunta, jonka valtioneuvosto lain mukaan asettaa. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina valtioneuvosto, maataloustuottajat ja kuluttajat.

Maataloustuotteiden hintoja ja maatalouden harjoittajien tuloja koskevilla neuvotteluilla ovat osapuolina viljelijöiden etujärjestöt¹⁾ ja valtio. Nykyisen maataloustulolain puitteissa käytävissä maataloustuloneuvotteluissa käsiteltävät asiat voidaan pelkistää kolmeen kysymykseen:

- a) maataloustulolain mukainen kokonaislaskelma:
kustannusten nousun kõrvaaminen, tavoitehintojen poikkeama yms. (maatalouden hintaneuvottelukunta)
- b) viljelijöiden saaman maataloustulon kehittäminen
- c) hinnankorotusten tuotekohtainen jako ja hintapolitiittinen tuki

Maatalouden kustannusten muutosten aiheuttamista toimenpiteistä neuvotellaan kaksi kertaa vuodessa, helmikuussa ja elokuussa. Kustannusten nousun kõrvaaminen perustuu hintaneuvottelukunnan laskelmaan, josta nykyisessä laissa on tarkat määräykset. Hintaneuvottelukunnan laskelman mukaisia kustannusten muutoksia ja muita ko. laskelmaan sisältyviä tekijöitä vastaavista maa-

¹⁾ Suomessa maanviljelijät ovat ammatillisesti järjestäytyneitä samaan tapaan kuin palkansaajatkin. Yli 3 peltohehtaarin tilojen viljelijöistä 76 prosenttia on ammattijärjestönsä jäseniä. Viljelijät kuuluvat kunnittain toimiviin maataloustuottajayhdistyksiin, jotka muodostavat alueittaiset maataloustuottajaliitot ja ne puolestaan valtakunnalliset keskusjärjestöt. Suomenkielisillä ja ruotsinkielisillä viljelijöillä on oma järjestönsä, suomenkielinen Maataloustuottajain Keskusliitto MTK ja ruotsinkielinen Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC. Nämä järjestöt toimivat tiiviissä yhteistyössä keskenään.

Maataloustuloneuvotteluissa viljelijöitä edustavat heidän omat keskusjärjestönsä MTK ja SLC. Ne valitsevat neuvottelijansa ja aikanaan neuvottelutulokset käsitellään ja hyväksytään tai hylätään järjestöjen korkeimmissa päättävissä elimissä, valtuuskunnissa.

taloustuotteiden tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen muutok-
sista sovitaan siten, että uudet hinnat tulevat voimaan maa-
liskuun ja syyskuun alusta tai sen jälkeen kun sopimukseen on
päästy. Pääomakustannusten muutos korvataan kuitenkin vain
kerran vuodessa, maaliskuussa.

Varsinainen maataloustulon kehittäminen on valtioneuvoston ja
maataloustuottajain keskusjärjestöjen välisten neuvottelujen
varainen asia maataloustuloratkaisussa. Laki ei sisällä mitään
ohjeita siitä, millä tavalla maataloustuloa tulisi tältä osin
kehittää, vaan lähtökohtana on täysin avoin neuvottelujärjestel-
mä.

Maataloustulolain mukaiset tulon kehittämistavoitteet toteu-
tetaan määräämällä uudet tavoitehinnat ja hintapoliittinen tuki
tasolle, joka vastaa asetettuja tavoitteita. Näin ollen hin-
nankorotusten tuotteittaisella jaolla on tärkeä osa neuvotte-
luissa ratkaisun tasapuolisuuden kannalta.

Hinnankorotusten tuotteittaista jakoa on säädelty eräillä lain
säännöksillä. Alueittaisen ja viljelmäkoon mukaan maksettavan
tuen tulee muuttua siten, että tuen yhteismäärä muuttuu vähin-
tään puolitoista kertaa niin paljon kuin tavoitehintoja, mai-
nittu hintapoliittinen tuki, mukaan luettuna, muutetaan. Eri
tuotteiden hinnankorotuksista päätettäessä on lisäksi otettava
huomioon markkinatilanne ja kiinnitettävä huomiota eri tuottei-
den tuotantokustannusten kehitykseen.

Hinnankorotusten tuotteittaiseen jakoon ja kunkin maataloustulo-
ratkaisun sisältöön vaikuttaa merkittävästi se, millaisia vaati-
muksia viljelijöiden etujärjestöt esittävät. Viljelijöiden edus-
tajat joutuvat ottamaan huomioon kaikkien viljelijäryhmien edut.

Koska hintaneuvottelukunnan laskelma on hyvin keskeisessä asemassa nykyisen lain mukaisissa neuvotteluissa esitetään tämä laskelma oheisena vuoden 1980 kevään neuvotteluista (taulukko 1).

Kokonaislaskelma on laadittu vuosien 1977-1979 keskimääräisten tuotteiden ja tuotantopanosten määrien sekä tammikuun 1980 hinta- ja kustannustason perusteella. Maatalouden tuoton ja kustannusten erotuksena laskettua maataloustuloa verrataan samoilla tuotteiden ja tuotantopanosten määrillä ja tavoitehintoja syksyllä 1979 vahvistettaessa edellytetyn hintatason mukaan laskettuun maataloustuloon.

Suoritettu laskelma osoittaa maatalouden kustannustasossa tapahtuneen nousua 463.9 milj.mk edellisessä ratkaisussa edellytetyltä tasolta. Tästä pääosa aiheutuu kone- ja kalustokustannuksen noususta 211.9 milj.mk:lla ja rakennuskustannuksen noususta 75.2 milj.mk:lla. Nestemäisten polttoaineiden hintojen noususta aiheutuu 75.3 milj.mk. Laskelman mukaan on tuotto noussut edellisessä ratkaisussa edellytetyltä tasolta 93.7 milj.mk, joten kustannusten noususta jää korvattavaksi 370.2 milj.mk. Lisäksi todetaan, että kevään 1979 ratkaisussa tavoitehintatasoa korotettiin hinnoitteluvuoden 1979/80 ajaksi 24.4 milj.mk:lla sen vuoksi, että tavoitehintataso oli alitettu tällä määrällä hinnoitteluvuoden 1978 aikana. Tämä summa oli nyt palautettava viljelijöille. Saman lain kohdan mukaan on otettava huomioon keskimääräinen hintatasonpoikkeama tavoitehintatasosta viimeksi kuluneen kalenterivuoden aikana, jolloin poikkeamaksi muodostui - 0.2 % eli 17.2 milj.mk. Tuotto- ja kustannuslaskelman mukaisesti korotustarpeeksi muodostuu siten 363.0 milj.mk (taulukko 1).

Taulukko 1. Maatalouden hintaneuvottelukunnan laskelma maatalouden tuoton korotustarpeesta helmikuussa 1980.

	Syksyn 1979 ratkaisussa edellytetty taso milj. mk	Vallitseva taso milj. mk
Tuotto		
Tavoitehintatuotteet	8581.4	8581.4
Muut tuotteet	758.9	854.6
Jälkitilit	261.4	261.4
Tuki yhteensä	<u>1116.2</u>	<u>1114.2</u>
Yhteensä	10717.9	10811.6
Kustannukset		
Tarvikekustannus	3566.3	3696.6
Palkkakustannus	414.4	422.8
Kone- ja kalustokust.	1793.3	2005.2
Rakennuskust.	682.1	757.3
Korkokust.	<u>344.7</u>	<u>382.8</u>
Yhteensä	6800.8	7264.7
Tuotto	10717.9	10811.6
Tavoitehintojen alituksesta 1978 tehdyt muutokset (väh.)	<u>24.4</u>	
	10693.5	10811.6
Kustannukset	<u>6800.8</u>	<u>7264.7</u>
Maataloustulo	3892.7	3546.9
		463.9
Kustannusten nousu		<u>93.7</u>
Tuoton nousu (väh.)		370.2
Tavoitehintojen alitus 1978 palautetaan (väh.)		-24.4
Tavoitehintojen alitus 1979 (lis.)		<u>+17.2</u>
Tuotto- ja kustannuslaskel- man mukainen korotustarve		<u><u>363.0</u></u>

Jotta nykyisen hintajärjestelmän kokonaiskuva selviäisi paremmin, esitetään kuviossa 1 kevään 1980 maataloustuloneuvotteluiden lopputulos yksinkertaistetussa muodossa. Kuten kuviosta huomataan kustannusten nousu korvattiin edellä esitetyn hintaneuvottelukunnan laskelman mukaisesti. Tämän lisäksi neuvottelijat sopivat maataloustulon korottamisesta noin 735 milj.mk:lla.

Maatalouden tuotto 10 717.9 milj.mk

Maataloustulo
3892.7 milj.mk

Kustannukset
6800.8 milj.mk

Tulokorotus 735 milj.mk

Kustannusten nousun korvaaminen yms. 363 milj.mk

Kuvio 1. Kevään 1980 maataloustuloneuvotteluissa sovitut maataloustulon korotus ja kustannusten nousun korvaaminen

4. Maatalouden hintapolitiikan vaikutuksista

Maatalouden hintapolitiikan keskeisin tehtävä on toimia maatalouden tulopolitiikan välineenä turvattaessa viljelijäväestölle oikeudenmukainen tulokehitys. Hintajärjestelmän ja toteutetun hintapolitiikan vaikutuksia analysoitaessa kiinnittyykin huomio ensimmäiseksi viljelijöiden tuloihin.

Taulukossa 2 esitetään koko maatalouselinkeinossa muodostuneen maataloustulon kehitys sekä kokonaistasolla että viljelijäperhettä (tilaa) kohti laskettuna lakisääteisten maataloustulojärjestelmien voimassaoloajalta, satovuoden 1956/57 alusta alkaen. Maataloudesta saadun tulon kehitystä on verrattu palkansaajien yleisen ansiotason, maatalouden tuottajahintojen ja elinkustannusten kehitykseen. Luvuista nähdään, että maataloustulo kokonaissummana on kehittynyt selvästi hitaammin kuin palkansaajien ns. yleinen ansiotaso. Tilaa kohti laskettuna maataloustulo on kehittynyt vuoteen 1977 saakka suunnilleen yhtä nopeasti kuin yleinen ansiotaso. Vuosien 1978-1979 huonoon tulokehitykseen ovat syynä huonot sadot ja tuotantopanosten käytön lisäys.

Taulukko 2. Eräitä hinta- ja ansiotasosarjoja suhdelukuina (satovuosi 1956/57 = 100)¹⁾

Vuosi	Maatalouden tuottajahinnat	Elinkustannukset	Palkansaajien ansiotaso	Maataloustulo kaikkiaan	tilaa kohti ²⁾
1956/57	100	100	100	100	100
1960/61	116	117	124	145	141
1965/66	148	152	187	212	212
1969/70	188	194	248	276	288
1973	188	189	269	252	263
1971	195	201	304	267	287
1972	216	215	338	308	343
1973	243	241	391	310	355
1974	282	282	468	323	380
1975	354	332	570	413	504
1976	402	381	655	500	625
1977	431	428	710	548	698
1978 ³⁾	456	460	759	436	567
1979 ³⁾	483	493	847	417	553

¹⁾ Koottu eri sarjoista. Kukin sarja on aina muunnettu uusimman lasketun indeksisarjan lukujen avulla

²⁾ Yli 2 peltihehtaarin tilat

³⁾ Osittain ennusteita

Viljelijäväestön tulotaso on siis maataloustulolakien vaikutuksesta kohonnut paria viime vuotta lukuunottamatta samaa tahtia kuin muissakin väestöryhmissä. Tältä osin lait ovat lähes täyttäneet tehtävänsä. Lakien avulla olisi myös voitu pienentää viljelijäväestön ja muiden väestöryhmien välistä tulotasoeroa. Kun 1960-luvulla tehdyt tulotasotutkimukset ja sen jälkeen tapahtunut tulokehitys viittaavat yhä selvään tulotasoeroon viljelijäväestön ja muiden väestöryhmien välillä, eivät maataloustulojärjestelmät ole olleet riittävän tehokkaita tuon tulotasoeron poistamiseksi.

Viime vuosien tulotasoeroista ei ole käytettävissä tarkkoja tutkimustuloksia. Viljelijöiden saamien yrittäjätulojen ja palkansaaajien ansiotulojen vertaaminen on hyvin vaikea tehtävä ja tuloeroista on lähes mahdoton päästä yhteisymmärrykseen poliittisista syistä.

Maatalouden tulopolitiikan eräänä päämääränä on myös maatalouselinkeinon sisäisen tulonjaon oikeudenmukaisuus. Eri tuotantosuuntien väliseen tulonjakoon voidaan vaikuttaa tuotteiden hintasuhteita muuttamalla. Maatalouden sisäiseen tulonjakoon voidaan lisäksi vaikuttaa pinta-alallisilla ja alueellisella tuella. Maataloustulojärjestelmiä on kuitenkin usein moitittu siitä, että ne tuotteiden hinnankorotuksiin johtavina ovat suosineet suurten tilojen viljelijöitä pienviljelijöiden kustannuksella ja siten johtanut maatalouden sisäisten tulorajojen kasvuun.

On erittäin vaikea arvostella, missä määrin maatalouselinkeinon sisällä vallitsee oikeudenmukainen tulonjako ja senkin vuoksi, että tämä oikeudenmukaisuus on hyvin subjektiivinen käsite, jonka sisällöstä eri ihmisillä on erilaisia käsityksiä. On kuitenkin selvää, että valtion tukitoimilla on voitu supistaa erikokoisten tilojen ja eri alueiden välisiä tuloeroja.

Maataloustuloratkaisuja ei ole voitu tehdä pelkästään tulopoliittisin tavoittein. Kasvanut ylituotanto ja tuotteiden markkinomisvaikeudet ovat tuoneet tuotantopoliittiset näkökohdat yhä

voimakkaammin esiin päätöksenteossa. Selvimmin tämä on tullut esille tärkeimpien maataloustuotteiden hintasuhteiden muutoksissa. Taulukossa 3 on esitetty toisaalta vehnän ja maidon ja toisaalta sianlihan ja naudanlihan hintasuhteiden kehitys vuodesta 1966 lähtien.

Taulukko 3. Vehnän ja maidon sekä naudanlihan ja sianlihan hintasuhteiden¹⁾ kehitys.

Vuosi	Vehnä/maito	Naudanliha/sianliha
1966	1.49	1.14
1967	1.41	1.22
1968	1.27	1.25
1969	1.28	1.23
1970	1.27	1.38
1971	1.17	1.40
1972	1.06	1.54
1973	0.88	1.66
1974	0.77	1.57
1975	0.79	1.37
1976	0.66	1.34
1977	0.64	1.53
1978	0.61	1.50
1979	0.72	1.53

¹⁾ Laskettu kalenterivuosien keskimääräisistä tuottajahinnoista

Taulukosta 3 nähdään, että 1960-luvun puolivälin jälkeen vehnän ja maidon hintasuhte on muuttunut maidolle edullisempaan suuntaan aina vuoteen 1979 saakka, jolloin on tapahtunut selvä käänne vehnän eduksi. Naudanlihan ja sianlihan välinen hintasuhte on 1960-luvun lopulla muuttunut selvästi naudanlihan eduksi, minkä jälkeen hintasuhte on pysynyt melko vakaana. Syksyn 1979 ja kevään 1980 hintaratkaisuisissa nostettiin vehnän ja naudanlihan tavoitehintoja suhteellisesti selvästi enemmän kuin maidon ja sianlihan hintoja.

Kun maataloustuotantomme on erikoistunut, ei kokonaislaskelmatilaisella hintajärjestelmällä ole pystytty takaamaan eri tuotantosuuntia harjoittaville viljelijöille tasavertaista tulokehitystä. Teknologinen kehitys ja tuottavuuden kohoaminen

ovat tapahtuneet eri tavalla eri tuotantosuunnilla eikä kokonaislaskelmilla ole pystytty seuraamaan yksittäisten tuotantosuuntien kehitystä. Niinpä taulukossa 3 esitetyt hintasuhteet eivät kerro kaikkea ko. tuotteita tuottavien viljelijöiden tulokehityksestä. Sianlihan ja vehnän tuotannossa on tuottavuuden kohoaminen ollut 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa selvästi nopeampaa kuin maidon ja naudanlihan tuotannossa.

Myös tuotantopolitiikan painottaminen hintaratkaisuihin on saattanut johtaa joidenkin tuottajaryhmien joutumiseen muita epäedullisempaan asemaan. Niinpä joidenkin tuotteiden osalta tuotantokustannusten nousu on jätetty kokonaan tai osittain korvaamatta. Näin on tapahtunut erityisesti ylituotantotilanteissa, jolloin on hintapoliittisin keinoin pyritty supistamaan tuotantoa.

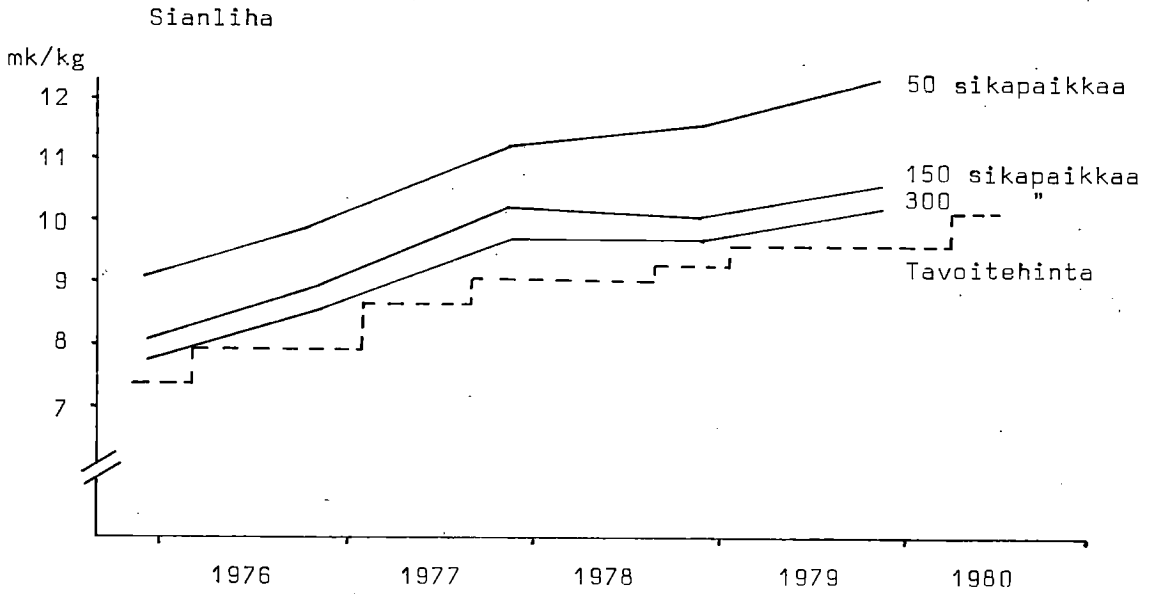
Viime aikoina on monissa yhteyksissä vaadittu jonkinlaisen tuotantokustannusten seurantajärjestelmän liittämistä maataloustulojärjestelmään. Tämä on kuitenkin osoittautunut hyvin vaikeaksi asiaksi lähinnä siksi, että tuotantokustannuslaskelmista ja ennen kaikkea tuotantokustannusten tasosta on vaikea päästä poliittisista syistä yhteisymmärrykseen. Maataloustuloneuvottelijat ovat kuitenkin pitäneet tuotantokustannuslaskelmia tarpeellisina ja täältä pohjalta on Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa ryhdytty laatimaan tarvittavia laskelmia. Vaikka tuotantokustannuksista ei päästäisikään yhteisymmärrykseen, voidaan laskelmien kustannuseriä käyttää painojärjestelmänä, jonka avulla voidaan hintaindeksin tapaan seurata tuotantokustannusten kehitystä.

Kevään 1980 maataloustuloneuvotteluissa oli neuvottelijoilla käytössään tavoitehintatuotteiden tuotantokustannusten kehitystä kuvaavia laskelmia. Nämä laskelmat perustuivat maataloustuotteiden tuotantokustannuksia ja viljelijäväestön tulotason kehitystä selvitelleen toimikunnan laatimiin viljelmämalleihin. Toimikunta määritteli vuoden 1975 III neljänneksen hinta- ja kustannustasossa tuotantokustannukset seitsemää eri tuotantosuuntaa edustavalle viljelmämallille, kullekin kolmessa eri tilasuuruusluokassa. Viljelmämallit laadittiin tällöin tuotantorakenteeltaan

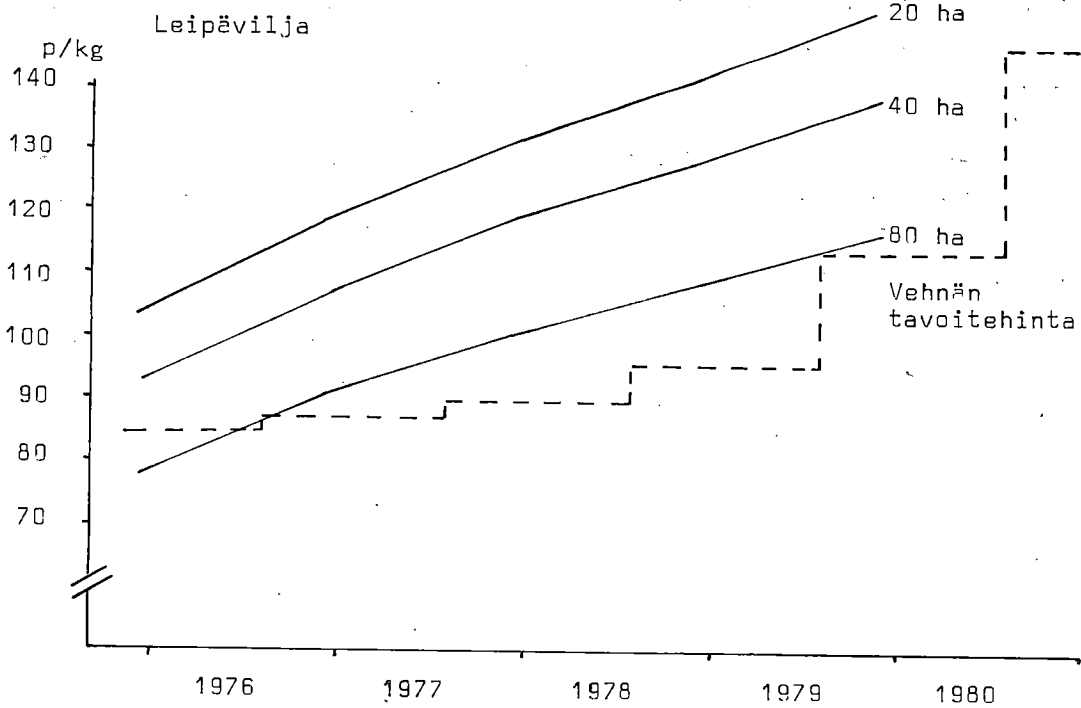
maamme keskimääräisiä viljelmiä kehittyneemmiksi ja niiden todettiin edustavan viljelyolosuhteiltaan lähinnä Etelä-Suomea. Kuviossa 2 ja 3 on esitetty esimerkkeinä sianlihan ja vehnän tuotantokustannusten kehitys. Lähtötasona on vuoden 1975 III neljännes, josta eteenpäin tuotantokustannusten kehitys on laskettu hintaindeksien avulla. Kuvioihin on myös piirretty ko. tuotteen tavoitehinnan kehitys. Tuottavuuden muutosta ei ole otettu huomioon.

Kuten kuvioista 2 nähdään, on sianlihan tavoitehinta seurannut varsin hyvin tuotantokustannusten kehitystä suurimmalla tilamallilla. Tavoitehintaa ei ole kuitenkaan peittänyt kaikkia laskelmissa mukana olevia tuotantokustannuksia. Kirjanpito-tilojen tulosten ja muiden tutkimusten perusteella voidaan sanoa, että sianlihan tuottajien tulotaso on varsin hyvä ja tulokehitys on ollut varsin tasaista.

Vehnän osalta harjoitettu hintapolitiikka on ollut epäjohdonmukaista. Vehnän ylituotanto vuosina 1975-1976 aiheutti sen, että vehnän tavoitehintaa ei korotettu tuotantokustannusten nousua vastaavasti. Tätä jatkettiin aina vuoteen 1979, jolloin vehnän tavoitehintaa nousi 19 %. Tämäkään ei vielä riittänyt vehnän hinnan jälkeenjääneisyyden korvaamiseksi, vaan vuoden 1980 hintaratkaisussa vehnän tavoitehintaa nostettiin 30 % (kuvio 3). Kun vuosien 1977-1979 viljasadot ovat vielä olleet poikkeuksellisen huonoja, on Suomeen jouduttu tuomaan yli puolet tarvitsemamme leipäviljasta ja samalla viljanviljelijöiden tulotaso on laskenut.

Kuvio 2. Sianlihan tuotantokustannusten kehitys tilamallien mukaan suhteessa tavoitehintaan.

Kuvio 3. Leipäviljen tuotantokustannusten kehitys tilamallien mukaan suhteessa vehnän tavoitehintaan.

5. Yhteenveto

Julkisen vallan harjoittama maatalouden hintapolitiikka muodostaa tärkeän osan maatalouspolitiikkaa turvattaessa viljelijäväestölle kohtuullinen ja oikeudenmukainen tulotaso ja ohjattaessa maataloustuotantoa koko yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan ja laajuuteen. Hintapolitiikkaa toteutettaessa on korostettava sitä, että elintarvikkeiden kuluttajahintojen ja hintajärjestelmistä valtiontaloudelle aiheutuvien rasitteiden tulisi pysyä kohtuullisina. Näihin tavoitteisiin ei kuitenkaan päästä pelkän hintapolitiikan turvin, vaan tavoitteiden toteutuminen edellyttää johdonmukaisuutta ja pitkäjänteistä toimintaa kaikilla maatalouspolitiikan osa-alueilla.

Meillä Suomessa harjoitetussa maatalouden hintapolitiikassa ovat määräävinä tekijöinä olleet ehkä liian usein markkina- ja tuotantopolitiikka. Kokonaislaskelmaan perustuva hintajärjestelmä, maataloustuotteiden ylituotanto ja maamme pohjoisesta sijainnista johtuvat korkeat tuotantokustannukset ovat johtaneet siihen, että kunkin tuotteen todellisiin tuotantokustannuksiin ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Kun tuotantopanosten hinnat ovat nousseet nopeasti ja kun nämä hintojen nousut kohdistuvat eri tavalla eri tuotteiden tuotantokustannuksiin, on hintasuhteisiin syntynyt vääristymiä. Kun jonkin tuotteen hinta on jäänyt paljon jälkeen tuotantokustannusten kehityksestä, on jouduttu tilanteeseen, jossa tuotteen hintaa on nostettava yhdellä kertaa hyvin paljon tuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi. Tällaisia korotuksia on kuitenkin käytännössä vaikea toteuttaa, koska tällöin elintarvikkeiden hintoihin tulisi suuria korotuksia. Hintasuhteiden vääristyminen johtaa aina siihen, että jokin viljelijäryhmä joutuu muuta huonompaan asemaan.

Tuotantokustannusten nopea kohoaminen koskee koko maataloustuotantoamme. Tilan ulkopuolelta ostettavien tuotantopanosten lannoitteiden, ostorehujen, koneiden yms. - käytön lisääntyminen yhdessä raaka-aineiden nopean hintojen nousun kanssa ovat johtaneet tilanteeseen, jossa koko maatalouselinkeinon tuotanto-

kustannukset nousevat hyvin nopeasti.

Huolimatta siitä, millaisen maataloustulolain perusteella tulevaisuuden hintaratkaisuja tehdään, olisi tuotantokustannusten seurantajärjestelmä liitettävä tavalla tai toisella hintajärjestelmään. Maataloustulon tasapuolinen kehittäminen, tuotannon ohjaaminen ja tasapainottaminen sekä hintatason vakiinnuttaminen vaativat kunkin tuotteen todellisten tuotantokustannusten huomioimista.

LÄHTEET:

HEMILÄ, K. 1980. Tilastomateriaalia hinnoitteluvuoden 1980/81 maataloustuloneuvotteluihin. Maat.tal. tutk.lait. tied. 67:1-50.

IHAMUOTILA, R. 1979. Maatalouden hinta- ja tukipolitiikka 156 s. Helsinki.

KETTUNEN, L. 1980. Suomen maatalous vuonna 1979. Maat.tal. tutk.lait. tied. 61:1-26.

SAULI, L. 1971. Maatalouden hintapolitiikasta ja hintajärjestelmistä Suomessa. Talonpojan asialla. ss. 48-71. Helsinki.

MAATALOUSTUOTTEIDEN TUOTANNON JA KULUTUKSEN TUKEMINEN SUOMESSA

Heimo Hanhilahti

1. Tuen tarkoitus ja tukiryhmät

Suomessa harjoitettavan maatalouspolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat viljelijäväestön toimeentulon turvaaminen sekä kottuhintaisten elintarvikkeiden saannin varmistaminen. Maatalouden hintajärjestelmä sisältää tärkeimmät niistä keinoista, joilla kyseisiin tavoitteisiin pyritään. Valtion varoista maataloudelle maksettava tuki sisältyy osaksi hintajärjestelmään ja tältä osin tukea koskevat ratkaisut tehdään maataloustuloneuvotteluissa. Hintajärjestelmän ulkopuolellakin olevasta tuesta sovitaan usein tuloneuvotteluissa.

Tärkeimmät maataloustuotteiden tuotantoa ja kulutusta koskevat tukitoimenpiteet voidaan tuen tarkoituksen mukaan ryhmitellä seuraavasti:

- vientituki ja tuotannon supistaminen
- maatalouden sisäisten tuloerojen tasoittaminen
- korvaukset kuluttajahintojen alentamiseksi
- rationalisointituki

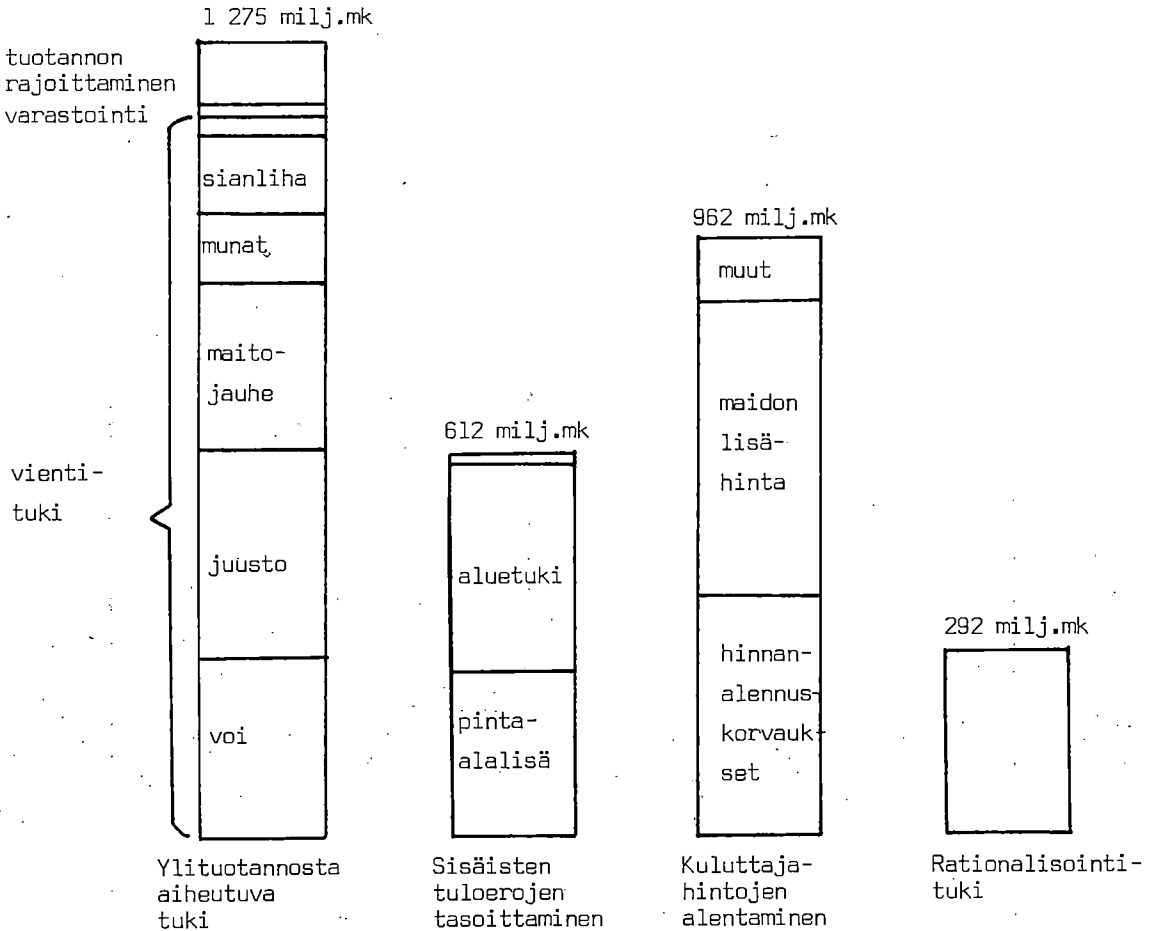
Kuhunkin näistä ryhmistä kuuluu useita eri tukimuotoja. Joidenkin niistä voidaan katsoa kuuluvan useampaan kuin yhteen ryhmään. Toisaalta maataloustuotteiden tuotantoon ja kulutukseen on joissakin yhteyksissä katsottu kuuluvan sellaisia tukimuotoja, jotka eivät kuulu tässä esitetyn jaottelun piiriin.

Tuella on vaikutusta sekä viljelijöiden että kuluttajien toimeentuloon ja yleisemminkin kansantalouteen. Eräiden tukimuotojen osalta on vaikea osoittaa miltä osin tuki kohdistuu viljelijöiden ja miltä osin kuluttajien talouteen. Tärkeimpien tukiryhmien vaikutus toisaalta viljelijöiden tuloihin ja toisaalta kuluttajahintoihin on kuitenkin pääosin selkeä.

Ylituotannosta aiheutuva tuki voidaan katsoa lähinnä maatalouselinkeinin saamaksi tueksi. Kuluttajahintojen alentamiseksi maksettavat korvaukset puolestaan ovat kuluttajien saamaa tukea. Rationalisointituki alentaa maatalouden kustannuksia ja parantaa siten viljelijöiden toimeentuloa. Toisaalta tuki koituu myös kuluttajien eduksi, koska rationalisoinnilla voidaan alentaa maataloustuotteiden tuotantokustannuksia.

Maatalouden sisäisten tuloerojen tasoittamiseksi maksettava tuki kuuluu kiinteästi hintajärjestelmään. Tämä tuki (pinta-alalisä ja aluetuki) korottaa viljelijöiden tuloa, mutta se voidaan katsoa maataloustulojärjestelmästä johtuen myös kuluttajahintojen alentamiseksi. Maataloustuloratkaisuissa päätetään ensin kustannusten korvaamiseen ja tulon korottamiseen tulevasta kokonaisummasta ja näistä aiheutuva kompensatio sitten jaetaan tuottajahintojen korotuksina ja valtion tuen lisäyksinä toteutettavaksi. Hintajärjestelmään kuuluva tuki on siten tuottajahinnan korotuksen vaihtoehto. Kyseinen tuki supistaa näinollen myös kuluttajahintojen korotustarvetta.

Edellä esitettyihin ryhmiin sisältyvää tukea maksettiin v. 1979 yhteensä 3 141 milj. mk. Samana vuonna maatalouden kokonaistuotto oli 10 360 milj. mk. Tuki jakaantui eri ryhmiin oheisessa kuviossa (s. 21) esitetyllä tavalla.

Kuvio 1. Maataloustuotteiden tuotannon ja kulutuksen tuki v. 1979

2. Vientituki ja tuotannon supistaminen

Suomessa luonnon olot ovat maataloustuotannon kannalta selvästi epäedullisemmat kuin esimerkiksi Keski-Euroopan maissa. Myöskään maataloutemme rakenne ei ole kovin edullinen. Näistä syistä maataloustuotteiden tuotantokustannukset ovat melko korkeat useisiin muihin maihin verrattuna. Maataloustuotteiden maailmanmarkkinahinnat ovat sekä Suomen että myös useiden muiden maiden

tuotantokustannustasoon verrattuna alhaiset. Maataloustuotteidemme viennistä saadaan siten oleellisesti kotimaan hintatasoa alempi hinta.

Viljelijöiden toimeentulo on pyritty varmistamaan ensisijaisesti tuotteiden hintoja säätelemällä. Koska eräiden keskeisten tuotteiden tuotanto on ylittänyt kotimaan kulutuksen, on viennin vaikutus tuottajahintaan eliminoitu tukemalla vientiä niin, että vientiliikkeelle on maksettu valtion varoista kotimaan hinnan ja vientihinnan erotus. Tämän tarkoituksena on ollut varmistaa, että tuottaja saa maataloustuloneuvotteluissa päätetyn hinnan tuotteestaan.

Viennin tukemiseen on käytetty melko suuri osa kaikesta maatalouden saamasta tuesta. Valtiontaloudellisista syistä on katsottu tarpeelliseksi rajoittaa vientituen lisääntymistä. Tästä syystä vuosina 1978-1982 voimassa olevassa maataloustulolaisissa on määrätty ns. tuotantokattojen avulla valtion osuus tuotteiden markkinoinnissa. Maidon osalta on määrätty meijeriin toimitetut kokonaismäärät, sianlihan, kananmunien ja viljan osalta vienti ja varastointimäärät, joiden ylimenevältä osin viljelijät kustantavat viennin eli käytännössä saavat tuotteistaan vain maailmanmarkkinahinnan.

Nykyiset tuotantokatot ovat vuosittain lievästi alenevat. Vuonna 1979 maidon tuotanto oli 3 160 milj. litraa eli 27 % enemmän kuin kulutettiin kotimaassa. Meijeriin toimitettiin maitoa 2 890 milj. litraa eli 180 milj. litraa enemmän kuin kyseisen vuoden tuotantokatto. Sianlihan vienti ylitti tuotantokaton 7 milj. kg (koko tuotanto 164 milj. kg) ja kananmunien tuotanto 9 milj. kg (76 milj. kg). Tuotantokattojen olemassaolo on siten jarruttanut vientituen kasvua, mutta samalla se on heikentänyt viljelijöiden tulokehitystä.

Vientitukeen käytetyistä varoista noin kolme neljäsosaa on viime vuosina kohdistunut maitotaloustuotteiden vientiin. Vientituen tarve voi supistua selvästi vain mikäli maidon tuotanto vähenee.

Viljelijöiden tulotason paraneminen riippuu kuitenkin suureksi osaksi tuotantoyksiköiden koon kasvusta. Maidon tuotantoyksiköiden kehittämismahdollisuus on erityisen tärkeä keski- ja Pohjois-Suomen tiloille, joilla on niukasti vaihtoehtoisia tuotantomuotoja. Muun muassa näistä syistä maidon tuotantoa ei ole pyritty voimakkaasti supistamaan.

Tärkeimpien maataloustuotteiden osalta pyritään jonkin verran kotimaisen kulutuksen ylittävään tuotantoon. Ylituotannon tarvetta aiheuttaa edellä mainittujen tekijöiden ohella tuotannon vaihtelu vuosien välillä, kausivaihtelu sekä elintarviketuotannon varmuusnäkökohdat.

Vientituen tarpeen vähentämiseksi on luotu eräitä järjestelmiä joiden tarkoituksena on rajoittaa tai ohjata tuotantoa ja samalla taata viljelijöille toimeentulo. Eräs tätä tarkoittava järjestely on tuotannonmuutosopimus. Sopimuksen tekijä sitoutuu luopumaan maidon tuotannosta ja saa valtiolta korvauksen, jonka suuruus riippuu aiemmin maataloudesta saaduista tuloista. Tilalla voidaan harjoittaa naudanlihan tuotantoa ja kasvituotantoa. Muita vapaaehtoisia vientituen supistamiseen tähtääviä toimia on kesannoinnista maksettavat korvaukset.

Pakolliset tuotantoa rajoittavat toimet kohdistuvat suurehkojen yksiköiden perustamiseen ja laajentamiseen, mikä on säädetty luvanvaraiseksi. Nykyisin lupa tarvitaan yli 30 lypsylehmän, 120 nautaeläimen, 300 sian ja 1000 kanan yksikön perustamiseen ja laajentamiseen. Kanamunien tuotantoa on lisäksi ohjattu rajoittamalla poikasten tuotantoa eli haudontoja.

3. Sisäisten tuloerojen tasoittaminen

Maataloussektorin sisällä voidaan havaita tilojen välillä selviä tuloeroja. Maatilan alueellinen sijainti ja peltoalana mitattu tilan koko ovat osoittautuneet tärkeiksi kyseisiä eroja aiheuttaviksi tekijöiksi. Näitä eroja on supistettu maksamalla valtion varoista hintajärjestelmään liittyvää tukea epäedullisten alueiden ja pienten tilojen viljelijöille.

Aluetukea maksetaan suurimmaksi osaksi tuotteen hintaa korottavana lisänä. Tärkeimmät tuen muodot ovat maidon ja lihan tuotantoavustus, jotka yhdessä ovat noin 2/3 koko aluetuesta. Muita aluetuen muotoja ovat lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettava tuki, rukiin tuotantopalkkio ja ostorehukustannusten alentamiseksi maksettava korvaus. Myös maidon keräilyn tukeminen on luonteeltaan aluetukea. Lisäksi pienten tilojen erityistuki (pinta-alalisä) on porrastettu alueittain.

Aluetuen maksaminen on porrastettu useaan vyöhykkeeseen siten, että tuki on korkein maan pohjoisosissa ja alhaisin tukialueen eteläosissa. Esimerkiksi maidon tuotantoavustus on porrastettu yhdeksään vyöhykkeeseen. Tukialueilla viljelijät saavat v. 1980 2-27 % korkeamman hinnan maidosta kuin maan eteläosissa. Tukivyöhykkeiden rajat ja vyöhykkeiden lukumäärä vaihtelevat riippuen tukimuodosta.

Vyöhykejaon perustana on ollut kunnittainen pistelasku tuen tarpeesta. Kunkin kunnan pistemäärään on vaikuttanut luonnonoloja kuvaavat pistearvot (maaperä, kasvukauden pituus, lämpömäärä ja touko-kesäkuun sademäärä) sekä sadot, maatalouden rakenne ja viljelijöiden saamat tulot. 1970-luvun puoliväliin saakka käytetty vyöhykejako oli muodostettu yksinomaan luonnonoloja kuvaavien tekijöiden avulla. Vyöhykejakoa tehtäessä aluetuen ensisijaiseksi tarkoitukseksi on katsottu luonnon oloista aiheutuvan toimeentuloedellytysten erojen supistaminen. Tämän ohella tuella pyritään jonkin verran supistamaan myös maatalouden rakenteesta aiheutuvia alueiden välisiä tuloeroja.

Pienille tiloille on maksettu erityistukea 1940-luvulta lähtien. Tämä tuki perustuu siihen, että pienillä tiloilla tuotantokustannukset ovat korkeammat ja viljelijöiden tulo alhaisempi kuin suurilla tiloilla. Aluksi tuki maksettiin ostotodistuksina, jotka oikeuttivat väkilannoitteiden ja kalkin saantiin. 1960-luvun alussa otettiin käyttöön pinta-alalisäjärjestelmä, jossa tuen määrä riippui pellon alasta ja viljelijän tuloista. Tukea saavien tilojen enimmäispeltoala oli porrastettu alueittain 12-20 hehtaariin.

Mainittuja tuen jakamisperusteita ei kuitenkaan pidetty enää 1970-luvun puolivälissä tarkoituksenmukaisina. Katsottiin, että tuen tulisi entistä selvemmin suuntautua aktiivisesti maataloutta harjoittaville viljelijöille. Tästä syystä jakoperusteita muutettiin niin, että peltoalan ja tulojen ohella tilalla olevien kotieläinten (nautayksikköjen) lukumäärä tuli tuen määrään vaikuttavaksi tekijäksi. Lisäksi tuki on porrastettu alueittain niin, että se on korkein maan pohjoisosissa.

Pinta-alalisän määrä keskimäärin saajaa kohti oli v. 1979 2 182 mk. Saajia oli yhteensä 120 400 eli n. 55 % yli kahden hehtaarin tilojen lukumäärästä. Korkein mahdollinen pinta-alalisä tilaa kohti oli Etelä-Suomessa 3 528 mk ja pohjoisimmalla vyöhykkeellä 50 % korkeampi eli 5 292 mk. Pinta-alalisä on korkein sellaisella tilalla, jolla pellon ala on 7 hehtaaria ja nautayksiköitä on vähintään seitsemän.

Pinta-alalisää voi peltoalan puolesta saada Etelä-Suomessa enintään 17 hehtaarin ja muualla maassa enintään 20-30 hehtaarin tilat. Enimmäispeltoalan osalta pinta-alalisää voi siten saada Keski- ja Pohjois-Suomessa lähes kaikki tilat ja Etelä-Suomessakin yli 70 % tiloista. Etenkin maan keski- ja pohjois-osissa verotuksessa vahvistettu tulo rajoittaa tuen saajien määrää enemmän kuin peltoala. Suureksi osaksi tulojen mukaan määräytyvällä pinta-alalisällä on siten varsin selvä tuloeroja supistava vaikutus. Tämän tuen vaikutusta tulon korottajana lisää se, että pinta-alalisä toisin kuin aluetuki ei ole veronalaista tuloa.

4. Rationalisointituki

Suomalaisilla yli 2 peltohehtaarin maatiloilla on keskimäärin 12 ha peltoa ja 37 ha metsää. Huomattava osa tiloista on siten melko pieniä nykyisellä tuotantotekniikalla viljeltäviksi perhevilmiksi. Viljelijöille soveltuvia sivuansiomahdollisuuksia-kaan ei ole riittävästi. Muun muassa näistä syistä valtio tukee maatalouden rakenteen kehittämistä, jotta tuotantokustannuksia

voitaisiin alentaa ja siten parantaa viljelijöiden toimeentuloa. Rakennekehityksen tukemista ovat pitäneet tärkeänä viljelijöiden lisäksi myös kuluttajat, koska tuen katsotaan vähentävän elintarvikkeiden hintojen vastaista korottamistarvetta ja maatalouden muun tuen tarvetta. Tukeminen tapahtuu ennen muuta niin, että valtion rahastosta (maatilatalouden kehittämisrahasto) myönnetään halpakorkoisia ja suhteellisen pitkällä takaisinmaksuajalla olevia lainoja. Lisäksi valtio tukee maatalouden rahoitusta maksamalla korkotukea rahalaitosten myöntämille lainoille.

Valtion tuella myönnettyt lainat jakautuivat v. 1979 lainasummien mukaan laskettuna eri kohteisiin seuraavasti:

	%
Taloussrakennusten rakentaminen ja peruskorjaus	29
Asuinrakennusten rakentaminen ja peruskorjaus	25
Sukupolven vaihdoksen rahoitus	23
Lisäalueen osto	12
Maatilan osto	4
Salaojitus	5
Muut	2

Yhteensä halpakorkoisia lainoja myönnettiin 541.6 milj. mk.

Valtio tuki tätä lainoitusta siirtämällä maatilatalouden kehittämisrahastoon varoja 275 milj. mk ja maksamalla korkotukea 17.5 milj. mk.

Selvimmin maatalouden rationalisointiin tähtääviä lainoituskoh- teita ovat lisäalueen ostoon, taloussrakennusten rakentamiseen ja peruskorjaukseen sekä salaojitukseen myönnettyt lainat. Myös sukupolven vaihdoksen rahoituksen tukeminen vaikuttaa rakennekehitykseen estämällä tilojen jakamista ja parantamalla maatalouden ikärakennetta. Sukupolven vaihtuminen maatilalla lisää yleensä halukkuutta tilan kehittämiseen.

Suomen maatalouden rakenteessa on huomattavat alueiden väliset erot. Maan eteläosissa maatiloilla on peltoa keskimäärin 18 ha, Pohjois- ja Itä-Suomessa sensijaan 7-9 ha. Tilakoon kasvu on ollut 1970-luvulla hitainta niillä alueilla, joilla tilat ovat pieniä. Näistä syistä halpakorkoiset lainat on pääosin myönnetty Etelä-Suomen ulkopuoliselle alueelle. Täten lainoitusta ohjaamalla on pyritty supistamaan rakennekehityksessä olevia alueiden välisiä eroja.

Maatalouden rakennepoliittinen toimikunta on arvioinut, että maatalouden investointeihin ja sukupolven vaihdoksen rahoittamiseen tarvitaan 1980-luvun alkupuolella 3 710 milj. mk vuodessa. Tästä asuinrakennusten osuus on 550 milj. mk ja koneiden ja kaluston osuus 1 300 milj. mk. Toimikunta on katsonut, että maatilalain mukaisia lainoja tulisi voida myöntää 1 100 milj. mk vuodessa. Tällöin keskimäärin 30-60 % kunkin kohteen rahoitustarpeesta voitaisiin tyydyttää halpakorkoisilla lainoilla lukuunottamatta kone- ja kalustoinvestointeja, joiden rahoitusta ei juuri tuettaisi. Kyseisen tavoitteen toteuttaminen merkitsee halpakorkoisen lainoituksen kaksinkertaistamista vuoden 1979 lainoitukseen verrattuna.

5. Kuluttajahintojen alentamiseen kohdistuvat toimet

Suomalaiset kotitaloudet käyttivät v. 1978 elintarvikkeisiin keskimäärin 22.5 % kulutusmenoistaan, suurituloiset kotitaloudet tätä vähemmän ja pienituloisin viidennes kotitalouksista käytti elintarvikkeisiin yli 30 % tuloistaan (v. 1976). Elintarvikkeiden hinnoilla on siten melko tärkeä merkitys kuluttajien taloudessa. Tästä syystä on pidetty tarpeellisena alentaa kuluttajahintoja valtion varoista maksettavalla tuella. Hintoja pyritään pitämään kohtuullisina myös siten, että eräille tuotteille määrätään korkein sallittu vähittäishinta. Näin säädellään tuottaja- ja kuluttajahinnan välistä marginaalia.

Edellä esitetystä maataloustuotteiden tuotannon ja kulutuksen tuen kokonaismäärästä vajaa kolmannes eli 962 milj. mk on käytetty hintatason alentamiseen. Kyseinen summa on runsas 5 % kuluttajien kaikista elintarvikemenoista. Hintatason alentamiseen käytetyistä varoista 80 % kohdistui vuonna 1979 maitotuotteiden hintojen alentamiseen.

Kuluttajahintojen alentamiseen käytetty tuki on vaihdellut melko paljon. Korkeimmillaan tuki oli v. 1975, jolloin se oli reaalisesti yli 80 % korkeampi kuin vuonna 1979. Tämä vaihtelu on johtunut paljolti valtiontaloudellisista seikoista. Tukea muuttamalla on myös pyritty välttämään voimakkaita yhdellä kerralla tehtäviä kuluttajahintojen korotuksia.

6. Muut tukimuodot

Valtio osallistuu myös viljelijäväestölle tarkoitettujen eläkejärjestelmien rahoittamiseen. Tällä rahoituksella on merkitystä iäkkäiden viljelijöiden toimeentulon kannalta, mutta sitä ei luonteeltaan sosiaalipoliittisena toimenpiteenä voitane rinnastaa tässä tarkasteltuun maatalouden tukeen. Eläkkeisiin verrattavaa tukea on myös valtion osuus maatalousyrittäjien vuosilomajärjestelmän ja sijaisavun kustannuksista. Maataloustuotteiden kulutusta tuetaan edellä esitetyn lisäksi mm. liikevaihtoverohelpotuksilla.

7. Tukipolitiikan vaikutuksista

Tässä tarkastellun valtion tuen tarkoituksena on ollut viljelijöiden toimeentulon parantaminen ja elintarvikkeiden hintojen pitäminen kohtuullisena. Seuraavassa pyritään lyhyesti arvioimaan tuen vaikutuksia näiden tavoitteiden kannalta.

Vientiä tukemalla viljelijöille on voitu maksaa suurimmasta osasta tuotantoa kotimaan hintatason mukainen tuottajahinta. Toimenpide on siten nostanut viljelijöiden tuloa verrattuna sellaiseen tilanteeseen, jossa kyseistä tukea ei olisi ollut. Maataloustulolaissa asetetut tuotantokatot ja niiden perusteella viime vuosina viljelijöiltä perityt markkinointimaksut ovat toisaalta supistaneet viljelijöiden saamaa tukea aiempaan tilanteeseen verrattuna, jolloin valtion osuutta vientikustannuksissa ei ollut rajoitettu. Tuotantokatot ylittävästä osasta viljelijät ovat siis saaneet käytännössä vientihinnan perusteella määrättyvän hinnan myymistään tuotteista.

Aluetuki oli v. 1979 3.2 % maatalouden kokonaistuotosta ja sitä ennen 1970-luvun alkupuolelta lähtien n. 2.5 % kokonaistuotosta. Vaikka osuus kokonaistuotosta ei ole kovin suuri, on tällä tuella tuntuva merkitys syrjäisillä alueilla ja saaristossa. Vuosina 1975 ja 1976 aluetuki oli Pohjois-Suomessa (Lapin lääni) keskimäärin n. 20 % maatalouden bruttotuloista ja Itä-Suomen alueella 5-7 % bruttotuloista, joihin ei ole luettu pinta-alalisää. Verotuksen mukaisesta maatalouden tulosta (puhdas tulo) tuki oli kyseisillä alueilla 70 % (Lapin lääni) ja lähes 20 % (Itä-Suomi). Tämä tuki näyttää supistavan huomattavan osan alueellisesta sijainnista johtuvista tuloeroista.

Myös pinta-alalisällä on tuntuva merkitys tuloerojen tasaajana. Vaikka siihen käytetään varoja hieman vähemmän kuin aluetukeen, voidaan pinta-alalisää silti pitää voimakkaampana tuloerojen tasaajana. Tämä johtuu siitä, että pinta-alalisä ei ole viljelijälle veronalaista tuloa sekä siitä, että sen jakamisperusteet (etenkin tulorajat) johtanevat tuen suuntautumiseen heikoimmin toimeentuleville viljelijöille. Pinta-alalisä supistaa myös alueiden välisiä tuloeroja, jotka aiheutuvat suureksi osaksi maatalouden rakenne-eroista.

Valtion tuella toteutetun maatalouden rationalisoinnin vaikutuksia on vaikea arvioida. Tämä johtuu mm. siitä, että tuki kohdistuu usein samoille tiloille kuin aluetuki tai pinta-alalisä, jotka myös vaikuttavat maatalouden kehitykseen. Ilmeistä joka tapauksessa on, että rationalisointituki nopeuttaa tilakoon kasvua ja vaikuttaa viljelijöiden toimeentuloa parantavasti.

Elintarvikkeiden hintojen alentamiseen kohdistuneella tuella on ollut jonkin verran vaikutusta kuluttajien menoihin. Lähinnä maidon ja muiden maitotuotteiden hintojen alentamiseen kohdistunut tuki on supistanut selvimmin monilapsisten perheiden ravintomenoja. Kulutukseen hintatason alentaminen lienee vaikuttanut niin, että se on jonkin verran lisännyt voimien kulutusta mutta ei ole vaikuttanut sanottavasti muiden hintojen alentamisen kohteena olleiden elintarvikkeiden kulutukseen.

Valtion varoista maksettavalla tuella on tärkeä merkitys monissa maatalouspoliittisissa toimenpiteissä. Tuki on osaltaan tehnyt mahdolliseksi maataloustuloratkaisujen mukaisen viljelijöiden tulokehityksen. Toisaalta tuen avulla on voitu alentaa maataloustuotteiden kuluttajahintoja. Joiltakin osin eri tukimuotoja ei ehkä ole sovitettu yhteen riittävän hyvin. Esimerkiksi pääosin tuotteiden hintoihin sisältyvänä maksettu aluetuki on saattanut lisätä tuotantoa ja vientituen tarvetta. Kyseinen tuki olisi siten kenties ollut tarkoituksenmukaisempaa jakaa tuotannon määrästä riippumattomina maksuina. Toisaalta suorien maksujen käyttö voisi hidastaa rakennekehitystä. Suoriin maksuihin liittyvien haittojen vuoksi sen osuuden lisäämistä nykyisestä ei ole katsottu aiheelliseksi, vaikka tätä on usein ehdotettukin. Tämä esimerkki osoittaa, että yksittäisten tukiryhmien tarkoituksenmukaisuuden arviointi on vaikeaa. Kokonaisuutena tukijärjestelmä tuntuu toimineen tyydyttävästi sekä tuottajien että kuluttajien kannalta.

LÄHTEET:

- IHAMUOTILA, R. 1979. Maatalouden hinta- ja tukipolitiikka. 156 s. Helsinki.
- KALLIO, J. 1978. Maatalouden tuki ja säästötoimet 1970-luvulla. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 37:19-27.
- Komiteanmietintö 1980:9. Maatalouden rakennepoliittisen toimikunnan mietintö. 164 s. + liitteitä.
- ROUHIAINEN, J. 1979. Changes in Demand for Food Items in Finland 1950-77 with Consumption Forecasts for 1980, 1985 and 1990. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 40.
- SAULI, L. 1971. Maatalouden hintapolitiikasta ja hintajärjestelmistä Suomessa. Talonpojan asialla, s. 48-71.

MAANVILJELIJÖIDEN VEROTUS SUOMESSA

Heikki Järvelä

1. Maatalous

a. Yleistä

Vuoden 1967 loppuun maatalouden verotuksessa käytettiin järjestelmää, jossa kunkin tilan tulo maataloudesta määrättiin verotusta varten hehtaaria kohden lasketun keskimääräisen puhtaan tuoton perusteella. Puhdas tuotto oli erilainen eri alueilla ja luvut vahvistettiin vuosittain valtioneuvoston päätöksellä. Vuoden 1968 alussa siirryttiin nykyiseen järjestelmään jossa viljelijät maksavat veroa todellisen tilakohtaisen maataloustulonsa mukaan.

Verotusta varten viljelijöiden on tehtävä maatalouden tuloista ja menoista muistiinpanot, joiden perusteella sitten lasketaan maatalouden puhdas tulo. Muistiinpanoilla tarkoitetaan tässä siten eräänlaista suppeata ja varsin yksinkertaista kirjanpitoa. Kun viljelijät myyvät maataloustuotteita tai ostavat erilaisia tarvikkeita (esim. rehut ja lannoitteet), on heidän saatava tästä kuitti, jossa on merkitty päivämäärä, tuotteen tai tarvikkeen nimi ja määrä (esim. kg tai kpl) sekä hinta. Lisäksi kuitissa pitää olla sen liikkeen nimi, johon tuote on myyty tai josta tarvike on ostettu sekä kuittaus maksusta. Viljelijöiden on säilytettävä nämä kuitit kuusi vuotta tarkastusta varten.

Vuosittain tammi-helmikuussa viljelijöiden on tehtävä muistiinpanojen perusteella veroilmoitus päättäneen vuoden tuloista ja menoista sekä lähetettävä se verotoimistoon. Kaikki viljelijät eivät kuitenkaan tee itse tätä ilmoitusta, vaan vievät kirjanpitoaineistonsa johonkin tilitoimistoon. Näitä toimistoja on sekä tuottaja- että neuvontajärjestöillä maan eriosissa. Myös pankkeilla on tämän tapaista palvelua. Lisäksi on jonkin verran yksityisiä toimistoja. Kauppaliikkeiden on ilmoitettava jokaisen vuoden lopussa verotoimistoille, mitä tuotteita ne ovat ostaneet eri viljelijöiltä, ja kuinka paljon kukin viljelijä on tuotteistaan rahaa saanut. Tällä tavalla on mahdollista tarkistaa viljelijäin tulot.

b. Puhtaan tulon laskeminen

Maatalouden puhdas tulo saadaan vähentämällä tuloista menot. Tässä käytetään yleensä ns. käteisperiaatetta (kassaperiaate). Se tarkoittaa, että kunkin vuoden tuloiksi luetaan ne tuloerät, jotka viljelijä on sen vuoden aikana saanut, ja näistä tuloista saadaan vähentää ko. vuoden aikana maksetut menot.

Tärkeimmän osan maatalouden tuloista muodostavat maataloustuotteiden ja kotieläinten myynnistä saadut tulot. Näiden lisäksi otetaan huomioon mm. erilaiset vuokratulot, esim. koneiden ja kaluston vuokrat, ja muut maataloustulot. Samoin tuloihin yleensä luetaan viljelijöille maksetut valtion avustukset (subventiot).

Maatalousmenoja, jotka vähennetään tuloista, ovat luonnollisesti kaikki tavanomaiset vuosittaiset menot, esim. menot lannoitteista, rehuista, sänköstä, poltto- ja voiteluaineista, rakennusten (ei asuinrakennusten) sekä koneiden ja kaluston korjauksista ja kunnossapidosta, palkkamenot sekä erilaiset vuokramenot ja kotieläinten ostomenot. Samoin näihin menoihin luetaan tilan omasta metsästä maatalouteen otetun puutavaran arvo. Huomattavan osan

menoista muodostavat koneiden ja kaluston, rakennusten (ei asuinrakennuksen) ja salaojitusten (perusparannusten) poistot. Ne lasketaan prosentteina poistamattomasta hankinta-arvosta. Poistojen laskemista kuvaa seuraava esimerkki.

Esimerkki:

Tilan koneiden ja kaluston arvo 1.1.1979	100 000 mk
Lisätään:	
Vuoden 1979 aikana ostettu uusia koneita	<u>80 000 "</u>
Yhteensä	180 000 mk
Vähennetään:	
Vuoden 1979 aikana myyty vanhoja koneita	<u>30 000 "</u>
	150 000 mk
Poisto 20 % (150 000 mk:sta)	30 000 "
Koneiden ja kaluston arvo 31.12.1979	120 000 mk

Poistoprosentit ovat seuraavat:

- koneet ja kalusto 0 - 30 %
 - rakennukset 0 - 10 %
 - salaojitukset 0 - 10 %
- (perusparannukset)

Viljelijä voi itse valita näissä rajoissa, mitä prosenttia näistä hän käyttää. Pienten koneiden ostohinta voidaan vähentää kokonaan sinä vuonna, jolloin kone on ostettu. Poistot lasketaan rakennuksista ja salaojituksista saman menetelmän mukaan kuin koneiden ja kaluston poistot.

Valtiolle maksettava tulovero määräytyy progressiivisen asteikon mukaan, eli mitä suurempi tulo on sitä suurempi osuus tuloista prosenteissa laskettuna menee veroihin. Sen tähden viljelijöille on kannattavaa pyrkiä pitämään tulo mahdollisimman tasaisena ja pyrkiä välttämään tulon suuria vaihteluita vuosittain. Tämä onkin mahdollista mm. sen tähden, että verotuksessa käytetään ns. käteisperiaatetta, kuten edellä jo mainittiin.

Viljelijät voivat harkita esim. myyvätkö he viljansa kyseisen vuoden lopussa tai vasta seuraavan vuoden alussa. Sama koskee myös menoja, esim. lannoitteiden ostoa. Eräissä tapauksissa on mahdollista jakaa myös kotieläinten myyntitulot ja ostomenot kolmelle vuodelle. Näiden lisäksi on huomattava, että puhtaan tulon laskemisessa ei oteta huomioon varastojen ja kotieläinten arvon muutoksia. Myös poistoilla on merkitystä tulon tasaamisessa. Jos viljelijäperheellä on yli 14-vuotiaita lapsia, jotka työskentelevät tilalla, voidaan heille maksaa tästä työstä palkkaa. Tällöin he maksavat erikseen tästä veroa. Tällä tavalla on mahdollista jakaa tilan tulo useampaan osaan ja silloin maksettava vero jää pienemmäksi kuin jos tulo käsiteltäisiin kokonaisuutena. Edelleen on huomattava, että lopullisessa verotuksessa tilan tulo jaetaan viljelijän ja hänen vaimonsa kesken siinä suhteessa mitä he ovat osallistuneet maataloustöihin. Tällä seikalla on huomattava merkitys tilan kannalta.

2. Metsätalous

Tulo metsästä lasketaan verotuksessa keskimääräisen tuoton perusteella. Siten viljelijöiden ei tarvitse tehdä myistiinpanoja metsätuloista ja -menoista. Verotusta varten metsät on luokiteltu luontaisen tuottokyvyn perusteella viiteen luokkaan. Eri veroluokkiin kuuluvan metsämaan vuotuinen puuntuotos hehtaaria kohden ilmaistaan ns. metsäverolukuna, mikä tarkoittaa puuntuotosta kuutiometriinä (kiinteä mitta). Tähän ns. verokuutiometriin sisältyvien erilaisten puutavaralajien määrät vaihtelevat luokittain ja alueittain. Vuosittain määritetään verokuutiometrin keskimääräinen raha-arvo eri alueille. Kertomalla kolmen vuoden keskimääräinen verokuutiometrin raha-arvo tilan verokuutiometrien määrällä, saadaan metsän puhdas tuotto. Kun tähän lisätään viljelijäperheen tekemän hankintatyön raha-arvo ja saadusta summasta vähennetään metsänhoitomaksu ja metsäteiden poisto, saadaan tilakohtainen metsän puhdas tulo verotusta varten.

Kun yksittäisen tilan puhdas tulo määritetään verotuksessa pääasiassa alueen keskimääräisen tuoton mukaan, merkitsee se sitä, että viljelijän on maksettava metsästä veroa myös sellaisena vuotena, jolloin hän ei ole myynyt lainkaan puutavaraa. Toisaalta, jos hän jonakin vuonna myy paljon, niin hänen on maksettava veroa vain keskimääräisen tuoton mukaan.

Esimerkiksi metsän puhtaasta tuotosta kahdella tilalla.

Luokka	Tila A Etelä-Suomi			Tila B Pohjois-Suomi		
	Metsä- ala, ha	Veroluku	Verom ³	Metsä- ala, ha	Veroluku	Verom ³
I A	10,0	6,9	69,00	2,00	2,9	5,8
I B	-	5,7	-	18,00	2,4	43,2
II	15,0	3,7	55,0	-	2,2	-
III	10,0	2,5	25,0	10,0	1,4	14,0
IV	-	1,6	-	5,0	0,8	4,0
Yht.	35,0 ha			35,0 ha		
Verom ³ yhteensä			149			67,0
Verom ³ raha-arvo			68,20 mk			40,30
Puhdas tuotto yht.			10 161 mk			2 700 mk

3. Viljelijäperheen tulot verotuksessa

Kun maatalouden puhtaaseen tuloon lisätään metsätalouden puhdas tulo ja summasta vähennetään velkojen korot saadaan puhdas tulo maatilataloudesta. Kun tämän lisäksi otetaan huomioon vielä muut tulot sekä niitä koskevat vähennykset saadaan viljelijäperheen kokonaistulojen määrä. Kun tämä jaetaan viljelijän ja hänen puolisonsa kesken ja tehdään henkilökohtaiset yms. vähennykset saadaan kummankin verotettavat tulot.

Oheisessa asetelmassa on esitetty koko maan keskiarvot viljelijöiden ja heidän puolisoittensa tuloista ja varoista verotustietoihin perustuvan tutkimuksen mukaan vuosina 1977 ja 1978.

	Koko maan keskiarvot	
	1977	1978
	mk	mk
Puolisoiden veronalaiset tulot yhteensä		
- valtionverotus	29 723	30 622
- kunnallisverotus	29 264	30 564
1. Palkkatulos		
- valtionverotus: viljelijä	6 410	6 621
puoliso	2 815	3 032
yhteensä	9 225	9 653
- kunnallisverotus: viljelijä	6 406	6 621
puoliso	2 813	3 032
yhteensä	9 219	9 653
2. Maatilatalouden tulot		
- valtionverotus: yhteensä	18 596	19 099
- kunnallisverotus: yhteensä	18 025	18 711
3. Kiinteistö yms. tulot		
- valtionverotus	1 915	1 885
- kunnallisverotus	2 020	2 200
Puolisoiden verotettavat tulot yhteensä		
- valtionverotus	19 983	19 880
- kunnallisverotus	25 619	26 520
Maatilatalouden varat	99 342	102 860
Puolisoiden veronalaiset varat yhteensä	118 156	120 972
Maatilatalouteen kohdistuvat velat	27 658	32 497
Velat yhteensä	34 495	39 733
Puolisoiden verotettava varallisuus	85 093	82 992

Viljelijän ja hänen puolisonsa tulot vuonna 1978 olivat keskimäärin yhteensä n. 30 000 mk ja tästä muodosti pääosan eli n. 2/3 maatilatalouden tulot, jotka olivat n. 19 000 mk. Kolmannes tuloista oli palkka-, kiinteistö-yms. tuloa. Palkkatuloista, jotka yhteensä olivat lähes 10 000 mk, oli suunnilleen 2/3 viljelijän ja 1/3 puolison osuutta. Kun veronalaisista tuloista tehdään vielä eräitä vähennyksiä, jotka ovat valtionverotuksessa yleensä suurempia kuin kunnallisverotuksessa, saadaan verotettavat tulot. Ne olivat yhteensä vuonna 1978 noin 20 000 mk valtionverotuksessa ja 26 500 mk kunnallisverotuksessa. Viljelijäperheen varat olivat samana vuonna n. 121 000 mk ja velat 40 000 mk tilaa kohden.

Viljelijäperheen veronalaiset tulot valtionverotuksessa vuosina 1977 ja 1978 tilasuuruusluokittain.

Peltoala	1977 mk	1978 mk
2 - 4,9	20 142	20 886
5 - 9,9	23 450	24 356
10 - 19,9	33 675	34 998
20 - 29,9	46 463	47 430
30 - 49,9	58 595	57 955
50 - 99,9	75 939	71 309
100-	126 105	98 413
Keskimäärin	29 723	30 622

Kuten asetelmasta ilmenee, tulot kasvavat samalla kun tilakoko suurenee. Etenkin suuremmilla tiloilla tulot ovat pienentyneet edellisestä vuodesta. Tämä johtuu huonoista sääolosuhteista, jotka varsinkin maan eteläosissa olivat erittäin huonot. Tulot vaihtelivat selvästi eri alueilla, esimerkiksi maan eteläosissa (Uudenmaan lääni) ne vuonna 1978 olivat n. 37 500 mk ja vastavasti pohjoisosissa (Lapin lääni) 22 800 mk. Etenkin/ksinomaan kasvinviljelyä harjoittavien tilojen vuotuisvaihtelut ovat suuret vuodesta toiseen.

4. Veron määrä

a. Tuloverotus

Viljelijäperheiden kuten muidenkin väestöryhmien on maksettava tuloistaan veroa valtiolle ja kunnalle sekä lisäksi eräitä muita veroja ja veronluonteisia maksuja. Valtiolle maksetaan vuoden 1979 tuloista veroa seuraavan asteikon mukaan. Asteikko on sama kaikille väestöryhmille.

Vero

Tulo mk	alarajalla mk	ylimenevältä osalta %
9 300 - 12 400	11	6
12 400 - 15 000	197	13
15 000 - 19 000	535	19
19 000 - 23 000	1 295	23
23 000 - 31 000	2 215	28
31 000 - 44 000	4 455	29
44 000 - 60 000	8 225	33
60 000 - 92 000	13 505	38
92 000 - 153 000	25 665	45
153 000 - 275 000	53 115	50
275 000 -	114 115	51

Vero on esimerkiksi 10 300 mk:n tulosta 11 mk + (6 % 1 000 mk:sta) 60 mk = 71 mk. Progressiivinen asteikko tarkoittaa, että mitä suurempi tulo on sitä suurempi osuus tuloista prosenteissa laskettuna menee veroihin.

Kunnalle maksettava vero on n. 15-17 % tulosta ja muut verot ja veron luontoiset maksut tulosta n. 2 - 4 % tulosta. Nämä eivät ole progressiivisia.

b. Omaisuusverotus

Viljelijät kuten kaikki muutkin väestöryhmät maksavat veroa valtiolle myös omaisuudestaan. Verotuksessa käytetään koneille ja kalustolle sekä rakennuksille samoja arvoja kuin silloin kun lasketaan poistot tuloverotuksessa. Lisäksi otetaan huomioon maatalousmaan ja metsän sekä muun omaisuuden arvot. Kun näiden kaikkien summasta vähennetään velat, saadaan verotettava omaisuus. Maatalousvarastot ja kotieläimet ovat verovapaita omaisuusverotuksessa. Veroa maksetaan vuoden 1979 omaisuudesta seuraavan asteikon mukaan. Myös tämä on sama kaikille väestöryhmille.

Vero

Omaisuus mk	alarajalla mk	ylimenevältä osalta %
180 000 - 250 000	100	0,8
250 000 - 350 000	660	1,0
350 000 - 500 000	1 660	1,3
500 000 - 750 000	3 610	1,5
750 000 -	7 360	1,7

Siten veroa on maksettava esimerkiksi 300 000 mk:n omaisuudesta 660 mk + (1 % 50 000 mk:sta) 500 mk = 1 160 mk.

Verojen suuruutta osoittavat seuraavassa asetelmassa esitetyt kirjanpitotilojen luvut vuodelta 1978. Rahatulojen osalta on huomattava, että ne ovat kokonaistuloja, joista ei ole vähennetty tuotantotoiminnasta aiheutuneita menoja. Veroihin sisältyvät sekä omaisuusverot että kaikki tuloverot.

Rahatulot, verot ja velat kirjanpitotiloilla 1978

	Kirjanpito- tilat keskim.	Etelä-Suomi 10-20 ha:n tilat	30-50 ha:n tilat
Peltoa ha/tila	25,1	14,8	38,5
Metsää -"-	62,7	32,0	68,0
Kokonaisrahatulot mk/tila			
Maatalous	156 407	94 184	210 127
Metsätalous	15 843	9 477	22 700
Sivuansiot	11 263	13 274	13 507
Yhteensä (A)	183 513	116 935	246 334
Muut tulot	5 829	4 783	7 423
Tulot yhteensä	189 343	121 718	253 757
Verot mk/tila	16 428	11 428	26 331
" % A:sta	9,0	9,8	10,7
Velat mk/tila	125 725	73 765	186 392
Korot, vuokrat -"-	8 144	4 302	12 918

Luvuista voidaan todeta, että veroihin on kirjanpitotiloilla mennyt suunnilleen kymmenesosa tuotantotoiminnan kokonaistuloista. Suhde on lähes sama kaikissa tilaryhmissä. Veroja on kirjanpito-tiloilla maksettu keskimäärin 16 500 mk ja vastaavasti Etelä-Suomen 10 - 20 ha:n tiloilla 11 400 mk ja 30 - 50 ha:n tiloilla 26 300 mk. Kun verojen määrään vaikuttavat velat ja maksetut korot, on myös ne merkitty asetelmaan.

c. Verojen maksaminen

Viljelijät maksavat kunkin vuoden verot ennakkona kuukausittain. Verotoimistot arvioivat etukäteen veron suuruuden edellisen vuoden tulojen perusteella ja tämä jaetaan sitten yhtäsuuriksi osiksi eri kuukausille. Kun veroilmoitus tarkastetaan verotoimistossa, voidaan laskea lopullinen vero. Jos ennakkona on maksettu liian vähän on viljelijän maksettava puuttuva osa. Jos veroa on suoritettu liian paljon, niin tämä osa palautetaan takaisin viljelijälle.

LÄHTEET:

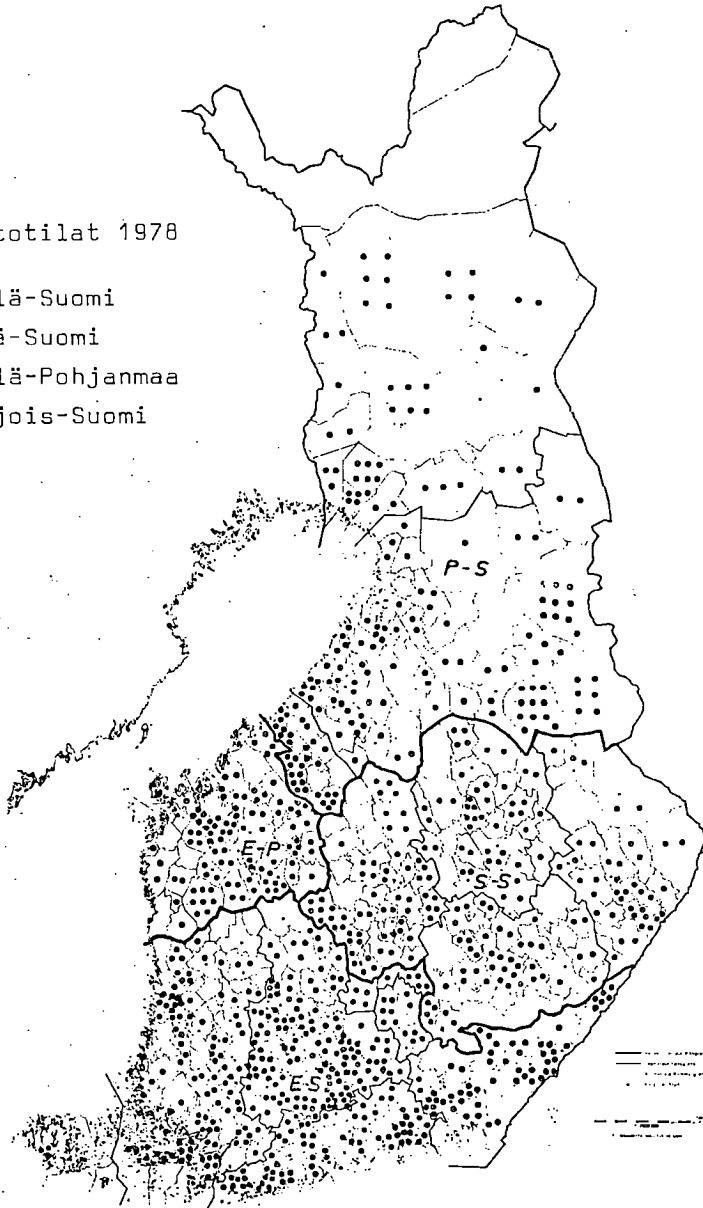
Tulonjakotilasto 1977. Tilastotiedotus IV 1979:1.

Tilastokeskuksen moniste. Helsinki.

Kirjanpitoilosten tulokset vuodelta 1978.

Kirjånpitotilat 1978

- E-S Etelä-Suomi
- S-S Sisä-Suomi
- E-P Etelä-Pohjanmaa
- P-S Pohjois-Suomi

VILJELIJÖIDEN TULOISTA JA MAATALOUDEN KANNATTAVUUDESTA KIRJANPITOTILOILLA

Matias Torvela

1. Yleistä

Maatalouden hintapoliittisten ja kaikkien muidenkin maatalouspoliittisten toimenpiteiden vaikutus heijastuu maatalouden tuotossa, kustannuksissa ja taloudellisessa tuloksessa. Hintatasoon vaikuttavat toimet näkyvät suoraan tuottajien saamisissa hinnoissa ja useat valtion maksamat tukimuodot ilmenevät tuottoa kohottavina. Maatalouden tuotantovälineiden hintoihin kohdistuvat toimet heijastuvat taas kustannuksissa hintojen muodossa ja niillä voi olla tuotantovälineiden käyttömääriin suoranaista vaikutusta. Maatalouden tuottoon vaikuttavat luonnollisesti kasvien satotaso ja eläinten tuotokset. Etenkin kasvien sadot vaihtelevat huomattavastikin eri vuosina Suomen olosuhteissa, joten vuotuiset vaihtelut tuotossa ja taloudellisessa tuloksessa voivat olla suhteellisen suuria.

Seuraavassa on tarkasteltu viljelijöiden kaikkien tulojen määrää sekä maatalouden tuoton, kustannusten ja kannattavuuden kehitystä lähinnä kirjanpitotiloilta saatavien tulosten perusteella. Kokonaistulojen määrää on arvioitu myös verotustietohin perustuvan otantatutkimuksen tulosten avulla. Kirjanpitotoiminta¹⁾ on vapaaehtoista ja sen piiriin hakeutuu jonkin verran keskimäärää aktiivisempia ja tehokkaampia viljelijöitä. Keskimäärin kirjanpitotilat ovat myös suurempia kuin maan kaikki tilat. Kirjanpitotilojen keskikoko on runsaat 20 peltohehtaaria kun taas kaikkien tilojen keskikoko on noin 12 hehtaaria. Eri

¹⁾ Kirjanpitotilojen tulokset perustuvat noin 850-900 eri puolilla maata olevien ja eri kokoisten tilojen tuloksiin. Tilojen tulokset lasketaan tavallisesti erikseen Etelä-Suomen, Sisä-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen alueilta. Samoin tulokset lasketaan eri kokoisilta ja eri tuotantosuuntaa harjoittavilta tiloilta.

yhteyksissä on todettu, että kirjanpito-tiloilla tuotto on suurempi hehtaaria kohti kuin keskimäärin. Osaksi tämä johtuu siitä, että lannoitteita ja ostorehuja käytetään niillä keskimäärää enemmän. Huolimatta siitä, että kirjanpito-tilojen kustannukset ovat tätä keskitasoa korkeammat, on taloudellinen tuloskin näillä jonkin verran korkeampi kuin kaikilla tiloilla. Keskimäärin voitaneen olettaa, että kirjanpito-tilojen ja kaikkien tilojen tasoero on 10-15 %. Kirjanpito-tilojen tulokset kuvastavat kuitenkin verraten hyvin maataloudessa tapahtunutta kehitystä.

Normaaliin maatalaan liittyy Suomen olosuhteissa tietty metsäala. Keskimääräinen metsäala on noin 37 hehtaaria. Viljelijöillä on siten lähes kaikilla maatalouden ohella tuloja myös metsätaloudesta. Samoin heillä on usein muita sivuansioita maatalan ulkopuolisista töistä. Viljelijöiden kokonaistulojen selvittämiseksi on aluksi lyhyesti tarkasteltu viljelijäperheiden kulutukseen jäävää rahamäärää ja viljelijöiden työn käyttöä maataloustuotannossa ja varsinaisen maatalouden ulkopuolella.

2. Viljelijöiden työpanos ja käytettävissä olevat rahatulot

a. Viljelijöiden työpanos

Maatalouskirjanpidossa seurataan viljelijöiden koko taloutta mm. ihmistyön käytön, omaisuuden sekä rahatulojen ja -menojen osalta. Maatalouden juokseviin töihin luetaan kuuluviksi normaaliset viljelykasvien vaatimat työt, eläinten hoitotyöt ja yleensä maataloustuotantoon liittyvät työt mukaan lukien mm. koneiden ja rakennusten kunnossapitoon liittyvä työ. Viljelijäperheiden koko työpanos kirjanpito-tiloilla on jakautunut eri sektoreiden osalle seuraavasti, tuntia/tila:

	1970		1974		1978	
Maatal. juoksevat työt	3 541	59.2 %	3 532	59.7 %	3 583	61.2 %
Johtotyö	136	2.3 "	130	2.2 "	134	2.3 "
Sivuansiotyöt	295	4.9 "	304	5.1 "	250	4.2 "
Kotitaloustyöt	1 727	28.9 "	1 708	28.9 "	1 643	28.0 "
Investointityöt	116	2.0 "	124	2.1 "	122	2.1 "
Yhteensä	5 979	100.0 %	5 919	100.0 %	5 859	100.0 %
Metsätyöt	164	2.7	121	2.0	127	2.2

Kirjanpito-tiloilla ihmistyöpanos 1970-luvun lopulla on ollut noin 5 800 työtuntia tilaa kohti vuodessa. Tästä varsinaisen maatalouden tuotantotoiminnan osuus on runsaat 60 % eli noin 3 600 tuntia vuodessa. Sivuansioita on tehty keskimäärin noin 250-300 tuntia vuodessa. Metsätöiden osuus on verraten pieni eli noin 120 tuntia vuodessa. Samaa suuruusluokkaa on myös maatalouden investointeihin, kuten rakentamiseen, salaajitukseen jne., käytetty aika. Johtotyön määräksi on kirjanpidossa merkitty noin 130 työtuntia tilaa kohti vuodessa. Viljelijäperheen suuruudesta kirjanpito-tiloilla ei ole tarkkoja tietoja käytettävissä, mutta eräiden selvitysten mukaan se on ollut noin 3.1-3.7 aikuista henkeä. Tosin on todettava, että näihin lukuihin sisältyy myös maatalouden ulkopuolella työskenteleviä ja osan vuotta työhön osaaottavia eläkeläisiä ja opiskelijoita. Kokonaistyöpanos on pysynyt lähes samansuuruisena 1970-luvulla. Maataloustuotannon erikoistumisesta ja kasvusta johtuen tosin ihmistyön käyttö on selvästi tehostunut maataloudessa kyseisenä aikana.

b. Viljelijäperheen kulutukseen käytettävissä olevat tulot

Maatalouden, metsätalouden ja sivuansioiden merkitystä tulojen antajana viljelijäperheen kulutuksen kannalta ei ole helppo arvioida. Koko rahaliikkeen perusteella maatalous on selvästi perheen suurin tulonantaja. Kuitenkin tuotantotoiminnasta aiheutuneet rahamenot maataloudessa ovat suuret. Maatalouden kannattavuutta osoittavassa liikelaskennassa maatalouden kustannuksiin ei lueta mm. lisämaan ostoon, rakennusinvestointeihin ja konehankintoihin käytettyjä rahamenoja. Maan ostoa lukuunottamatta ne tulevat huomioon otetuiksi vuosittain kyseisten omaisuusosien poistoina. Kuitenkin viljelijät joutuvat investointeja tehdesään käyttämään vuosittain huomattavia rahamääriä, joka osaltaan supistaa perheen yksityiseen kulutukseen käytettävissä olevaa rahamäärää. Seuraavassa on pyritty arvioimaan viljelijöiden käytettävissä olevia tuloja kunkin taloudenhaaran rahaylijäämien (tulojen ja menojen erotus) perusteella. Maatalouden, metsätalouden ja sivuansiotalouden rahaylijäämästä on vähennetty viljeli-

jöiden maksamat verot, velkojen korot ja eläkkeet. Viljelijäperheellä on myös ns. yksityistalouden tuloja. Ne voivat olla mm. lapsilisiä tai muita sosiaalisia avustuksia, eräitä tuloja jne.. Pankkitalletusten määrä ja velkaisuus ovat myös voineet muuttua vuoden aikana. Edellä mainitut tekijät huomioiden on päästy viljelijäperheen yksityistalouden kulutukseen, joka kuvastanee ver-
raten hyvin perheen käytettävissä olevia tuloja vuoden aikana.

Viljelijöiden yksityistalouden kulutusmenot ovat kirjanpitotiloilla muodostuneet keskimäärin 1970-luvulla eräinä vuosina seuraaviksi:

	Yksityistalouden kulutusmenot		
	1970	1974	1978
Maatal. rahaylijäämä	6 858	9 026	29 161
Metsätal. -"-	6 131	13 085	12 869
Sivuansiotal. -"-	3 294	6 339	9 534
Ylijäämät yhteensä	16 283	28 450	51 564
Vähennetään:			
Verot	3 127	6 540	16 523
Korot, vuokrat, eläkkeet	1 989	3 960	8 144
Lisätään:			
Yksityistal. tulot, lainat, säästöt	3 689	5 620	12 995
Yhteensä kulutettavissa	14 856	23 570	39 892

Esitetyn laskelman mukaan kirjanpitotiloilla on ollut käytettävissä esim. vuonna 1978 noin 40 000 mk yksityiseen kulutukseen. Ts. tämä raha on voitu käyttää perheen ruokaostoihin, vaateostoihin, automenoihin, terveydenhoitoon, matkustamiseen, lasten koulutukseen ym. perheen menoihin. Tällä tavoin laskettu kulutus vaihtelee tietenkin sen mukaan miten paljon investointeja on tehty, miten on myyty metsää, kuinka paljon on säästetty ja otettu lainaa.

Viljelijöiden kulutusta kirjanpitotiloilla voidaan verrata kulutukseen maan kaikilla tiloilla. Otantaan perustuvan osaksi verotustietoihin ja muihin tietoihin nojautuvan tulonjakotutkimuksen mukaan viljelijöiden kulutusmenot vuonna 1977 olivat seuraavat: Viljelijät 5-10 ha 41 700 mk/koitalous; 10-20 ha 45 700 mk ja yli 20 ha 51 500 mk (vrt. taul. 1).

Vuonna 1977 kulutusmenot kirjanpito-tiloilla olivat 36 800 mk tilaa kohti. Tässä ei ole mukana mm. asunnon vuokraa, joka kirjanpito-tiloilla on arvioitu noin 4 000 mk:ksi tilaa kohti vuodessa. Kun otetaan huomioon kirjanpito-tilojen keskikoko, joka on runsaat 20 peltihehtaaria, on kulutus niillä vähän alempi kuin koko maassa keskimäärin mainitun tulonjakotutkimuksen mukaan. Tietenkin on huomattava, että em. tutkimukset eivät ole tehty täysin samoin perustein.

Taul. 1. Viljelijöiden käytettävissä olevat tulot¹⁾ verrattuna eräiden väestöryhmien tuloihin vuonna 1977.

	Käytettävissä olevat tulot	
	mk/kotitalous	mk/henk.
Kaikki kotitaloudet	38 300	14 200
<u>Viljelijät keskim.</u>	44 000	11 600
2 - 5 ha	29 500	9 500
5 - 10 "	41 700	11 600
10 - 20 "	45 700	11 400
20 - "	51 500	12 000
Pienyrittäjät	49 000	14 400
Palkansaajat keskim.	44 500	15 300
<u>Toimihenkilöt keskim.</u>	47 700	17 000
Akateemiset	67 700	21 800
Ammattikoul. käyneet	48 700	17 400
Muut	39 100	15 000
<u>Työntekijät keskim.</u>	41 800	13 900
Maa- ja metsätalous	32 900	10 300
Teollisuus ja rakennust.	42 900	13 800
Palvelualat	40 700	14 000
Eläkeläiset yms.	20 900	13 100

¹⁾ Tulonjakotutkimuksen luvut tarkoittavat koko maan keskimäärää. Tuloina on otettu huomioon yrittäjätulot, palkkatulot, omaisuus tulot ja saadut tulonsiirrot. Näiden yhteismäärästä on vähennetty maksetut tulonsiirrot ja täten on päästy kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin.

c. Viljelijöiden ja muiden ammattiryhmien tulot

Verrattaessa viljelijöiden tuloja muiden ammattiryhmien käytettävissä oleviin kokonaistuloihin voidaan todeta, että 2-5 hehtaarin tiloilla tulotaso on alhaisempi sekä kotitaloutta että henkeä kohti kuin mm. maa- ja metsätalouden palkkatyöläisillä. Ero ei ole tosin suuri (vrt. taul. 1). Viljelijöillä, joilla on 5-10 peltohehtaarin maatila, tulotaso on lähes samalla tasolla kuin palveluammateissa sekä rakennus- ja teollisuustyöntekijöillä. 10 - 20 hehtaarin ja yli 20 hehtaarin maatilaa hoitavilla viljelijöillä tulotaso näyttää olevan lähes samalla tasolla kotitaloutta kohti kuin hyvän ammattitaidon omaavilla toimihenkilöillä. Tässäkin kohdin on tosin selviä eroja henkeä kohti lasketuna. Tulokset perustuvat vain yhden vuoden (1977) tuloksiin ja tulotasoa on arvosteltu perheen (kotitalouden) käytettävissä olevien tulojen perusteella. On huomattava, että tuloihin on tässä luettu kaikki tulot. Mm. maanviljelijöillä tuloissa ovat mukana metsätulot ja sivuansiot.

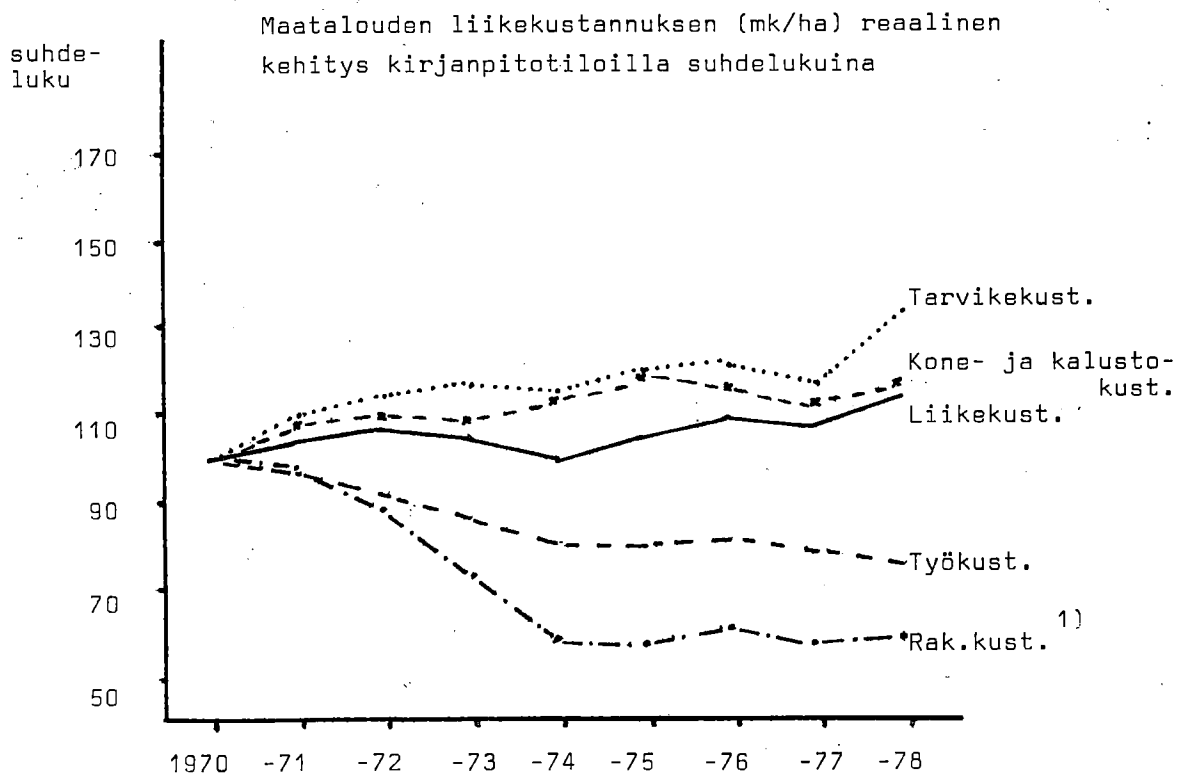
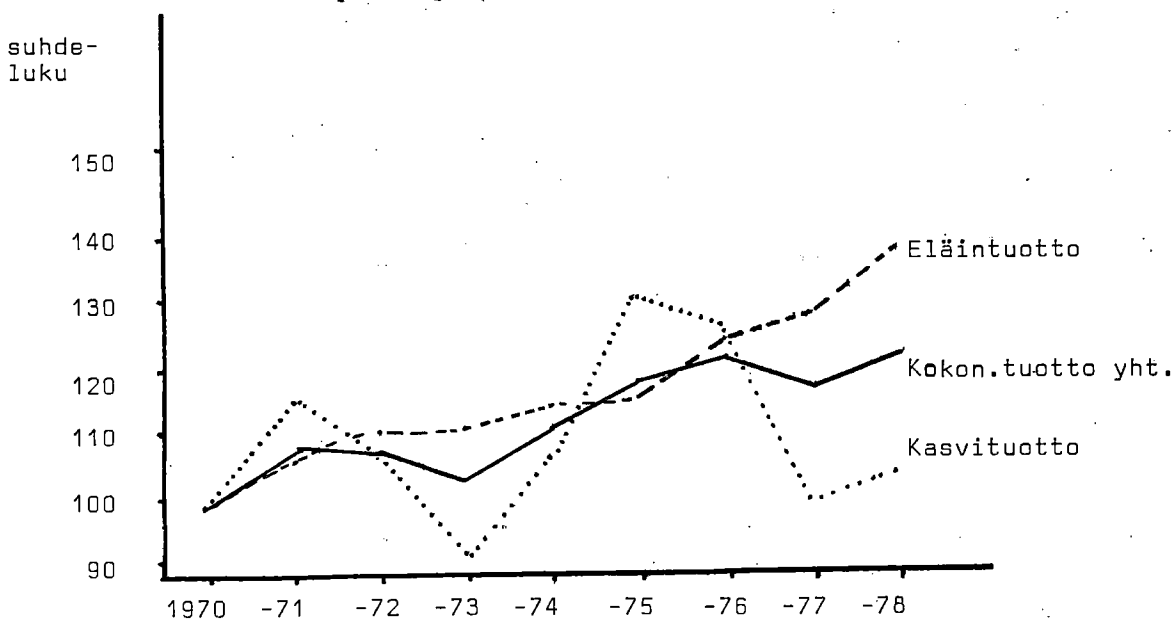
3. Maatalouden kannattavuus

a. Tuoton ja kustannusten kehitys 1970-luvulla

Maatalouden kannattavuuteen vaikuttavat monet maatalouspoliittiset ja tilakohtaiset eri tekijät. Sato- ja tuotostason ohella tuottajahinnoilla ja tuotantopanosten hinnoilla on keskeinen osuus kannattavuuden kehityksessä. Maatalouden tuottajahintatase 1970-luvulla (vuodesta 1970 vuoteen 1978) on kohonnut noin 2.4 kertaiseksi. Kotieläintuotteiden hinnat ovat nousseet noin 2.5 kertaisiksi ja kasvinviljelytuotteiden hinnat noin 2 kertaisiksi. Määrällisesti maatalouden kokonaistuotto hehtaaria kohti on kasvanut kyseisenä aikana 26 %. Viime mainittu luku perustuu kirjanpito-tilojen tuloksiin (vrt. kuvio 1).

Maatalouden kustannusten kehityksestä voidaan vastaavana aikana todeta, että kustannuspuolella hintatase on noussut myös nopeasti. Palkat ovat nousseet 4.4 kertaisiksi, ostotarvikkeiden hinnat

Kuvio 1. Maatalouden kokonaistuoton (mk/ha) reaalin kehitys kirjanpitotiloilla suhdelukuina

1) Aleneminen johtuu kirjanpidollisista syistä

2.7 kertaiseksi, rakennustarvikkeet 3 kertaiseksi sekä koneiden ja laitteiden hinnat 2.8 kertaiseksi. Tuotantopanosten hinnat ovat nousseet vuosina 1970-78 keskimäärin 2.9 kertaiseksi. Kyseisenä aikana tuotantopanosten käyttö on lisääntynyt keskimäärin 13 % peltohehtaaria kohti (vrt. kuvio 2). Tuotantopanosten käytössä määrällisesti ovat lisääntyneet mm. erilaiset ostotarvikkeet (lannoitteet, rehut), koneet ja kalusto. Ihmistyön käyttö on alentunut. Rakennuskustannus (poistot ja kunnossapito) on alentunut lähinnä kirjanpidollisista syistä. Rakennusten poistojen suuruuteen 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alkuvuosina ovat vaikuttaneet osaksi 1968 voimaan tullut uusi verojärjestelmä ja kirjanpidossa sovellettu käytäntö.

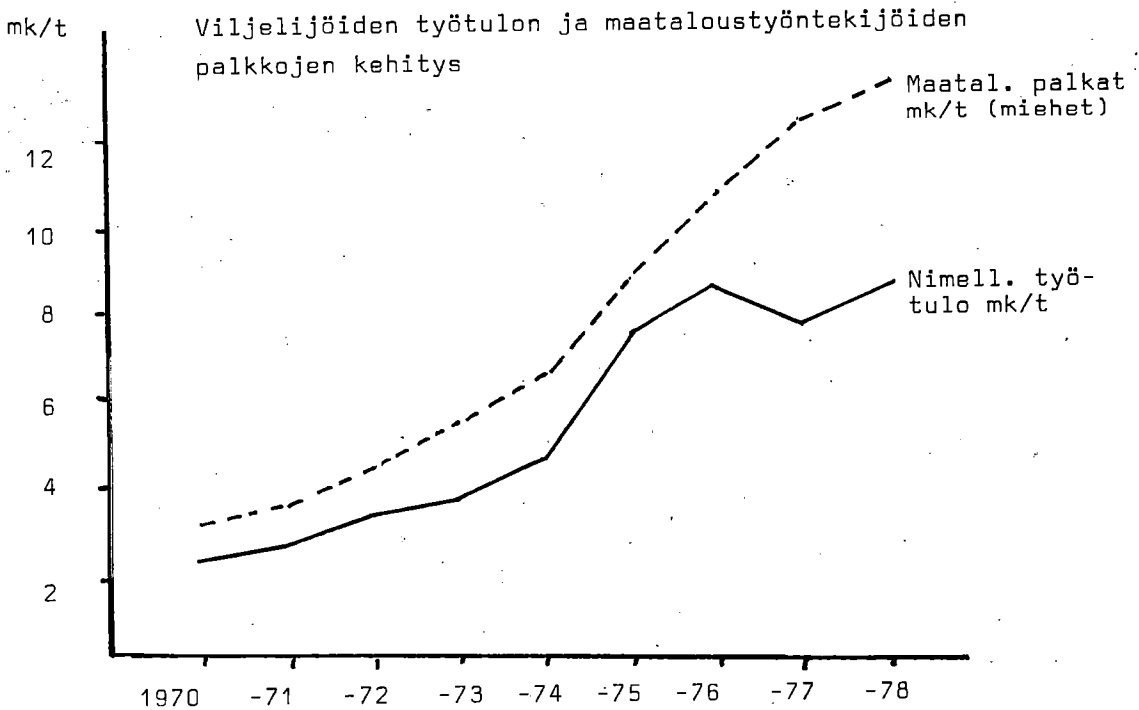
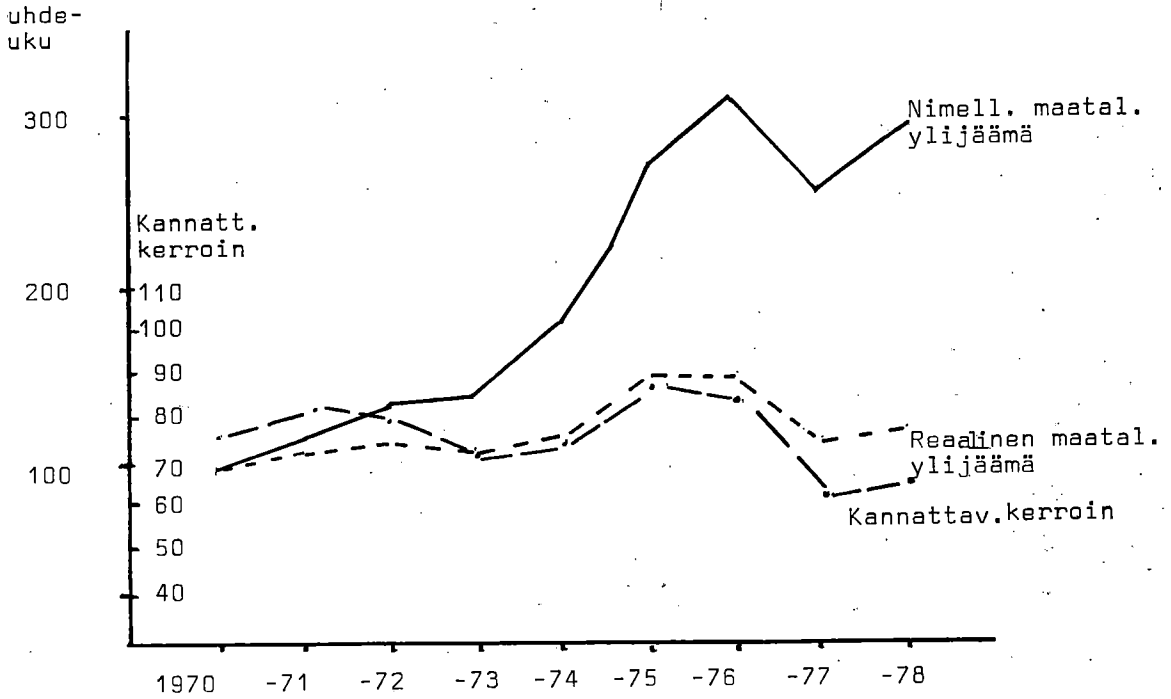
b. Taloudellinen tulos

Maatalousylijäämä ja kannattavuuskerroin

Maatalouden taloudellista tulosta kirjanpitotulosten valossa on seuraavassa tarkasteltu kannattavuuskertoimen ja maatalousylijäämän avulla. Mainitut suureet ilmaisevat tuloksen sekä maatalousyrityksen että itse viljelijän kannalta katsoen. Edellisten lisäksi on pyritty määrittämään viljelijöiden maataloudesta saama työtulo. Se on ilmaistu viljelijäperhettä ja maataloudessa tehtyä työtuntia kohti. Tätä on verrattu myös maataloustyöntekijöille maksettuihin palkkoihin kyseisinä vuosina.

Nimellinen maatalousylijäämä peltohehtaaria kohti on tarkasteltavana aikana kasvanut 550 mk:sta 1 660 mk:aan eli noin kolminkertaiseksi. Tämä tuotonosa on käytettävissä viljelijäperheen palkaksi, maatalouden veroihin, omaan pääoman korkoon, velkojen korkoihin ja mahdollisiin tilalta maksettaviin eläkkeisiin. Mikäli rahanarvon muutoksen mittana käytetään elinkustannusindeksiä, on maatalousylijäämä noussut peltohehtaaria kohti reaalisesti runsaat 20 % kyseisen kahdeksan vuoden aikana. Kehityskuvassa näkyy normaaliksi katsottavien vuosivaihtelujen ohella selvästi myös poikkeuksellisen alhaisten satotuloksien vaikutus tuloksiin vuosina 1977 ja 1978 (vrt. kuvio 2).

Kuvio 2. Maatalousylijäämän (mk/ha) ja kannattavuuskertoimen kehitys keskim. kirjanpitotiloilla

Esitetty kannattavuuskerroin osoittaa suhdelukuna vuosittain miten suuren osan maatalous on antanut palkkaa viljelijälle maataloustyöntekijöiden palkkoihin nähden ja vastaavasti koko maatalouteen sijoitetuille pääomille käypään korkokantaan nähden (5 %). Kannattavuuskertoimen mukaan maatalouden taloudellinen tulos on ollut lähes sama 1970-luvulla. Myös tässä esiintyy vuotuisia vaihteluita ja näkyy parin viime vuoden alhaiset tulokset.

Liitetaulukossa on esitetty eräitä kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Niistä voidaan todeta, että satotaso kirjanpitotiloilla on noussut, joskin sadon määrässä on vuotuisia vaihteluita. Lehmien keskituotos on noussut 1970-luvulla näillä tiloilla noin 20 %. Peltohehtaaria kohti laskettu ihmistyön tarve on alentunut tarkasteltavana aikana noin 20 %.

Työtulo

Kirjanpitotilojen tulosten perusteella on muodostettu myös viljelijäperheen työtulo (työn tuotto) varsinaisesta maataloudesta. Tämä on se tulonosa, jota voidaan pitää viljelijäperheen palkkana. Lähinnä sitä voidaan verrata palknauttijoiden bruttopalkkaan, josta on mm. maksettava verot. Tosin liikelaskennassa noudatettava tavasta johtuu, ettei kyseinen rahamäärä välttämättä ole sellaisenaan käytettävissä. Mikäli vuotuiset investoinnit ovat kirjanpidossa tehtyjä poistoja suuremmat, pienentää se viljelijän käyttöön jäävää työtuloa.

Nimellinen työtulo perhettä kohti on noussut 8 200 mk:sta (vuonna 1970) noin 30 200 mk:aan (vuonna 1978). Työtulo tuntia kohti 1970-luvun alussa oli runsaat 2 mk ja vuonna 1978 8:21 mk. Laskettaessa työtulo 1978 hintatasossa oli se vuosikymmenen alussa runsaat 20 000 mk perhettä kohti eli noin 5:50 mk tunnilta. Verrattaessa viljelijöiden työtuloa tuntia kohti esim. maataloustyöntekijöiden palkkoihin (miehet), voidaan katsoa maataloustyöntekijäin palkkojen olleen 20-30 % korkeampia kuin viljelijän työtulo. Poikkeuksellisen huonoina vuosina 1977 ja 1978 erot olivat tätäkin suuremmat (vrt. taul. 2 ja kuvio 2).

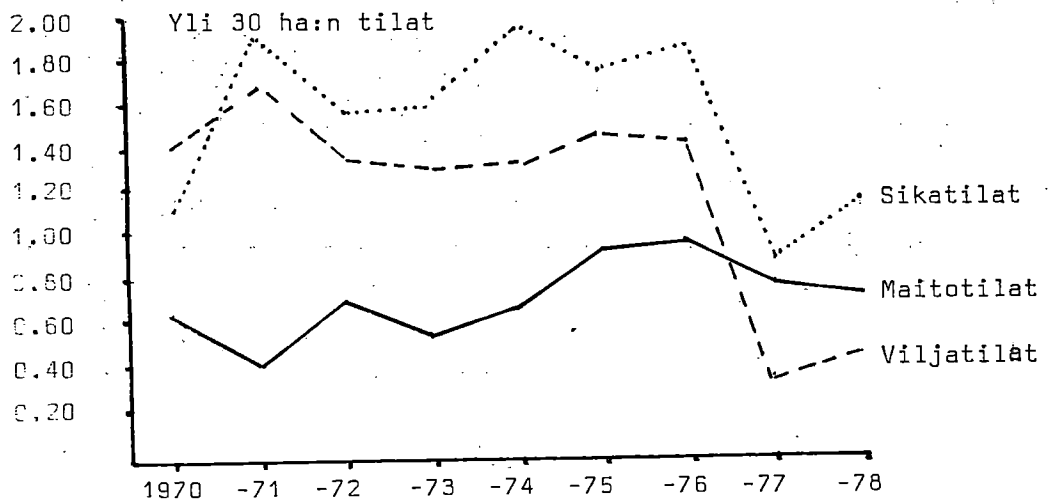
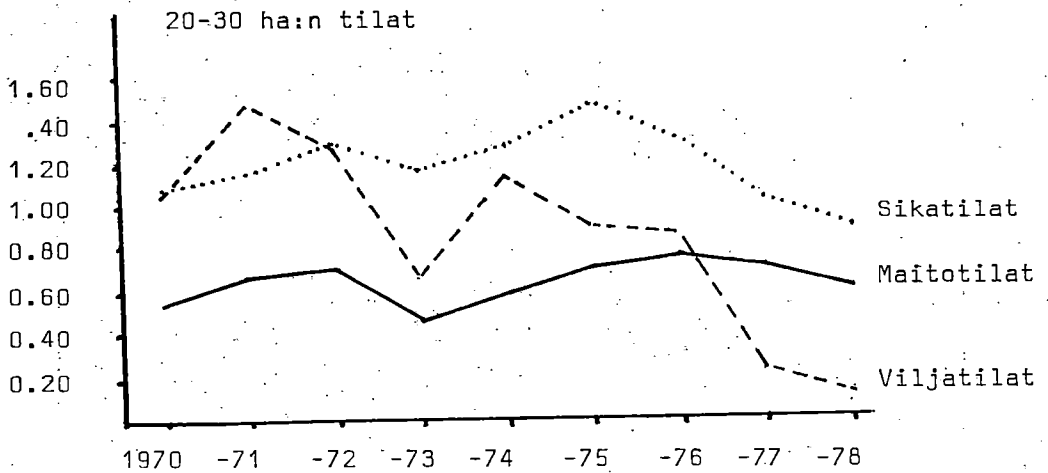
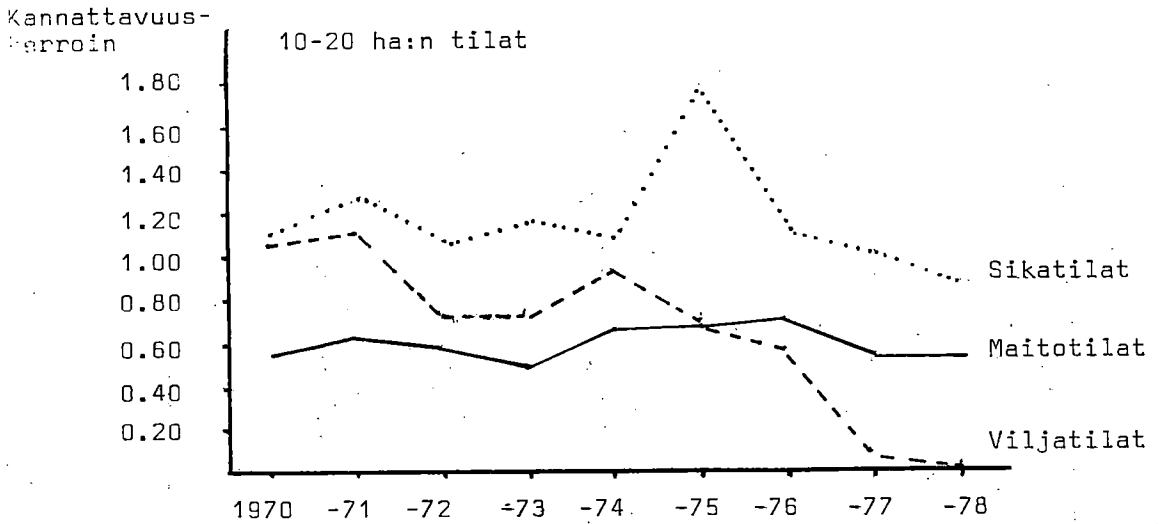
Taul. 2. Viljelijöiden maataloudesta saaman työtulon ja maataloustyöntekijöiden palkkojen kehitys

	Viljelijöiden työtulo		Maatal. palkat
	mk/tila	mk/t	mk/t (miehet)
1970	8 223	2.27	3.20
1971	10 019	2.75	3.60
1972	11 646	3.23	4.30
1973	12 989	3.68	5.38
1974	16 856	4.65	6.50
1975	26 219	7.27	8.60
1976	30 335	8.33	10.80
1977	25 925	7.08	12.20
1978	30 170	8.21	13.40

Erot eri tuotantosuuntien ja alueiden kesken

Tässä ei ole mahdollista tarkastella perusteellisesti maatalouden kannattavuuden eroja eri alueiden ja tuotantosuuntien kesken. Eri tuotantosuuntien vertailu on tehty Etelä-Suomen alueelta, koska siellä esiintyy erikoistumista selvimmin. Yleispiirteenä erikoistumisen taloudellisuudesta voidaan todeta, että sikatalou- teen erikoistuneet ovat päässeet parempaan tulokseen kuin muut tuotantosuunnat. Myös suuremmat viljatilat ovat menestyneet pa- remmin kuin tilat keskimäärin. Kuitenkin on todettava, että vil- jatiloilla työtulo perhettä kohti jää verraten alhaiseksi vähäi- sestä työtarpeesta johtuen. Sikatilojen kannattavuudessa näkyy huomattavia vuotuisia vaihteluja ja kannattavuus on heikentynyt selvästi viime vuosina. Edelleen voidaan todeta, että sikatiloil- la velkaisuus on keskitasoa korkeampi ja tuotanto on muutenkin riskialtista. Sikatiloilla harjoitetaan usein myös intensiivistä juurikasvien viljelyä, jolla on vaikutusta kannattavuuteen. Mai- totilojen tuloksista voidaan todeta, että työtuntia kohti saatu tulos on usein alempi kuin muissa tuotantosuunnissa, mutta suuri ihmistyön tarve huomioiden koko työtulo on sillä tasolla, että kiinnostus maidontuotantoon säilyy. Maitotiloilla kannattavuuden vuotuiset vaihtelut ovat pienemmät kuin muissa tuotantosuunnissa (vrt. kuvio 3).

Kuvio 3. Maatalouden kannattavuuskertoimen kehitys eri tuotanto-
suunnissa Etelä-Suomen alueella

Tuotannon luontaiset edellytykset Suomessa maan eri osissa vaihtelevat suuresti. Maan etelä- ja sisä-osissa on mahdollisuus harjoittaa intensiivistä ja vaihtoehtoisesti monien tuotteiden tuottamiseen erikoistunutta maataloutta. Pohjois- ja itäosissa maatalouden lähes ainoa tuotantosuunta on nautakarjatalous ja muiden eläinten hoito. Viljelykasvien satotaso on myös näillä alueilla alhaisempi kuin muualla maassa. Lisäksi tilakoko maan pohjois- ja itäosissa on pienin. Maatalouden taloudellisessa tuloksessa on eroja eteläisten alueiden hyväksi. Kirjanpitoluostosten perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että valtiiovallan harjoittaman hinta- ja tukipolitiikan ansiosta on voitu huomattavasti supistaa tuotannon luontaisista eroista johtuvia alueiden välisiä kannattavuuseroja.

LÄHTEET:

Kirjanpitolilojen tulokset vuosilta 1970-78.

Tulonjakotilasto 1977. Tilastotiedotus TU 1979:1.

Tilastokeskuksen moniste. Helsinki.

Liitetaul. Satotason, maitotuotoksen ja maatalouden ihmistyön käytön kehitys kirjanpitoliloilla.

	Ry-sato		Maitotuotos		Maatal. ihmistyö	
	keskim. ry/ha ¹⁾	Suhde- luku	kg/leh.	Suhde- luku	t/ha	Suhde- luku
1970	3 215	100	4 526	100	206	100
1971	3 446	107	4 608	102	198	96
1972	3 478	108	4 830	107	189	92
1973	3 082	96	4 766	105	179	87
1974	3 286	102	4 882	108	175	85
1975	3 566	111	4 961	110	168	82
1976	3 755	117	5 319	118	168	82
1977	3 277	102	5 357	118	163	79
1978	3 463	108	5 526	122	160	78

¹⁾ Olki- ja naattisato mukaanlukien

